

לקוטי תורה • פרשת ואתחנן • מאמר 3

ביאור ואתחנן

ביאור "ואתחנן"

בקשתו של משה להיכנס לארץ הייתה בקשה להמשיך בכנסת ישראל גילוי של
"ראייה": אתערותא דלעילא, ששורשה בחכמה ובייג מדות הרחמים, שאינה תלויה
בשום אתערותא דלתתא. הוא המשיך רק "שמיעה" ואור מקיף; הגילוי הפנימי של
הראייה יתגלה לעתיד לבוא.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/3

הנקודה

בקשתו של משה להיכנס לארץ הייתה בקשה להמשיך בכנסת ישראל גילוי של "ראייה": אתערוּתא דלעילא, ששורשה בחכמה ובייג מדות הרחמים, שאינה תלויה בשום אתערוּתא דלתתא. הוא המשיך רק "שמיעה" ואור מקיף; הגילוי הפנימי של הראייה יתגלה לעתיד לבוא.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הביאור פותח בנוסח הברכה: "ברוך" ממשיך את שם הוי' שלמעלה מהשתלשלות, כשם שחכמה נמשכת מכתר בכחינת "יש מאין". ישראל ממשיכים אותו מלמטה, באמצעות כירור הניצוצות בתפילה ובמצוות – מיין נוקבין – המעורר מיין דוכרין מלמעלה. הברכה שאומרים לפני קיום מצווה, שתיקנו חכמים, "עיני העדה", ממשיכה ממדרגה גבוהה יותר: ה"הסתכלות" של אריך אנפין ועתיק, שנותנת כוח לייחוד עצמו ונמצאת למעלה מההחלפה בין תהו לתיקון. משה, יסוד אבא, שמדרגתו חכמה וראייה, רצה להמשיך את הראייה הזאת בארץ ולהפוך את מלכות פנים בפנים, אך המשיך רק "שמיעה"; הראייה שמורה למשיח. בקשתו, "ואתחנן", הייתה בקשה למתנת חנם מייג מדות הרחמים שלמעלה משם הוי', ולכן הזכיר את אדניי והוי', שתי "ארצות החיים". ראיית הארץ מרחוק המשיכה בה רק אור מקיף, בדומה לברכה על המצוות; אור פנימי מצריך אתערוּתא דלתתא. אפילו התורה מתקבלת בשלמות רק לאחר התפילה, ומשאלתו העמוקה ביותר של משה הייתה ראייה בתוך לימוד התורה.

מבנה

1	11	כותרת	המאמר מבאר את בקשתו של משה: "ואתחנן".
2	21	ברכה, הסתכלות וראיית משה	"ברוך" ממשיך את הוי' שלמעלה מהשתלשלות; הברכה על המצוות ממשיכה מ"הסתכלות" של אריך אנפין ועתיק, שלמעלה ממיין נוקבין ומיין דוכרין. משה רצה להמשיך את הראייה הזאת בארץ, אך המשיך רק שמיעה, והראייה תתגלה באמצעות המשיח.
3	31	מתנת החינם של ייג מדות הרחמים	"ואתחנן" היא בקשה למתנת חנם ממדת הרחמים שלמעלה משם הוי'; השמות אדניי והוי' הם שורשיהן של שתי ארצות החיים, ו"אעברה נא" עניינו העברת ייג מדות הרחמים לתוך הארץ.
4	41	"ה' אלקיכם" ו"ה' אלקינו"; אור מקיף ואור פנימי	משה, במדרגת בינה וחכמה, אומר על ז"א ונוקבא "ה' אלקיכם". ראיית הארץ מרחוק המשיכה רק אור מקיף, בדומה לברכה על המצוות, ואילו אור פנימי מצריך אתערוּתא דלתתא; גם התורה מתקבלת בשלמות רק לאחר התפילה.

מו ש ג י ם

ראייה והסתכלות / ראייה / הסתכלות

תפיסה של הדבר כולו בבת אחת, למעלה מהבנה שלב אחר שלב; למעלה מאצילות, זו הדרך שבה ניתן כוח לייחוד. זהו אור מקיף, שאינו נקלט בפנימיות.

אתערותא דלעילא ואתערותא דלתתא אתערותא דלעילא /

אתערותא דלתתא

יוזמה אלוקית ויוזמה אנושית. עיקר ההמשכה מלמעלה באה כמענה לעבודת האדם; המדרגה הגבוהה ביותר נמשכת מעצמה, למעלה מכל אתערותא של האדם.

מיינ נוקבין ומיינ דוכרין / מיינ נוקבין / מיינ דוכרין

"מים נקביים" ו"מים זכריים": העלאת הניצוצות לאחר בירורם באמצעות תפילה ומצוות, וההמשכה מלמעלה שבאה כמענה לכך. הם שייכים לתהו ולתיקון.

פרסא פרסא

הפרסא שבין כתר לחכמה, שבגללה הופעת החכמה היא בבחינת "יש מאין"; בשם הוי"ה היא היי.

י"ג מדות הרחמים י"ג מדות הרחמים

הרחמים הגדולים שלמעלה משם הוי"ה, מקור האצילות, המתגלה בתשרי. בקשתו של משה ממשיכה מהם.

אור מקיף ואור פנימי / אור מקיף / אור פנימי

אור המקיף את האדם ואינו נקלט בו, בדומה לראייה מרחוק או לברכה על מצווה, לעומת אור שנכנס ונקלט, בדומה לכניסה לארץ או לעשיית המצווה עצמה.

קטע 1 • 11

כותרת

1 ביאור ואתחנן^{1,2}

ביאור על "ואתחנן".

הכותרת מציינת שמאמר זה הוא ביאור על מילות הפתיחה של פרשת ואתחנן, תפילתו של משה: "ואתחנן אל הוי' בעת ההיא" (דברים ג, כג). הביאור כולו מפרש את תפילתו ואת רצונו לראות את הארץ כבקשה להמשיך גילוי מלמעלה אל כנסת ישראל.

קטע 2 • 21

ברכה, הסתכלות וראיית משה

2 הנה ענין בא"י [ברוך אתה ה'] שכברוך שאמר שהוא ענין ובטובו מחדש כו'. כי הנה שם הוי' הוא באצילות

כעת, עניינה של "ברוך אתה הוי'" ב"ברוך שאמר" הוא ענין "ובטובו מחדש" וכו'. שכן שם הוי' הוא בעולם האצילות,

הביאור פותח בנוסח "ברוך אתה הוי'" שבתפילת הבוקר "ברוך שאמר", וקושר אותו למילים "ובטובו מחדש", מתוך הברכה שלפני קריאת שמע של שחרית, העוסקת בכך שה' מחדש את הבריאה. נקודת המוצא היא ששם הוי' שייך לאצילות, העולם העליון ביותר, שעדיין מאוחד עם ה'.

והנה מחכמה ואילך הוא בחינת השתלשלות משא"כ החכמה מאין מצא³ שלא בבחי' השתלשלות כי יש פרסא המפסיק בין חכמה לכתר (וע' בזהר פרשה נח)

ומחכמה ואילך יש בחינה של השתלשלות; לעומת זאת, חכמה "נמצאה מאין", ולא בדרך של השתלשלות, שכן יש פרסא המפסיקה בין חכמה לכתר (וראו בזהר, פרשת נח)

מחכמה ולמטה כל מדרגה נוצרת מן המדרגה שמעליה בתהליך הדרגתי של ירידה. אולם חכמה עצמה "נמצאת מאין" (איוב כח, יב): פרסא, מחיצה, מפרידה בינה לבין כתר שמעליה, ולכן אינה נובעת ממנו כהמשך פשוט.

(דס"ה א') ובמ"ש בביאור ע"פ כי ביום הזה יכפר⁴ בפרשת אחרי וכל זה אחר הצמצום ומקום פנוי כו'

(סה, א), וכן במה שנכתב בביאור על הפסוק "כי ביום הזה יכפר", בפרשת אחרי. וכל זה לאחר הצמצום והמקום הפנוי וכו'.

הטקסט מפנה לזהר בפרשת נח (סה, א), העוסק במסך כזה, וכן לביאור שלו על הפסוק "כי ביום הזה יכפר" (ויקרא טז, ל), בפרשת אחרי. עוד נאמר שכל זה מתרחש לאחר הצמצום, הצמצום המקורי של אור אין סוף, שהותיר "מקום פנוי" לעולמות.

ועי' בסשי"ב [בספר של בינונים] **ח"ב** [חלק ב'] **פ"ט בהג"ה** [בהגהה] **שעל ידי זה משתנה השפע למהות אחר ולא בבחי' השתלשלות עילה ועלול שמחכמה ולמטה כו'**

וראו בספר של בינונים [התניא], חלק ב, פרק ט, בהגהה: שעל ידי כך השפע משתנה למהות אחרת, ולא בדרך של השתלשלות עילה ועלול, כפי שהדבר מחכמה ולמטה וכו'.

בתניא, חלק ב, פרק ט, בהגהה, מדובר בצמצום שבאמצעותו האור מצטמצם ומתלבש בכלים של הספירות. הטקסט אומר שבאמצעות צמצום כזה השפע נעשה לדבר בעל מהות אחרת, ולא לתוצאה שממשיכה את סיבתה, כפי שקורה מחכמה ולמטה.

ולכן נקרא החכמה לגבי הכתר יש מאין וזהו ענין ובטובו מחדש ממש יש מאין והיינו עיי' יו"ד דשם הוי' שהוא בחי' הפרסא כו'

לכן חכמה, ביחס לכתר, נקראת "יש מאין". וזהו ענין "ובטובו מחדש" — ממש יש מאין. כלומר, הדבר נעשה באמצעות היו"ד של שם הוי', שהיא בחינת הפרסא וכו'.

בגלל ההפסק הזה, חכמה ביחס לכתר היא "יש מאין", וזהו פירוש "מחדש": בריאה חדשה ממש. בשם הוי', המחיצה שמאפשרת זאת היא היו"ד, האות הראשונה שבו.

(עי' מק"מ [מקדש מלך] שם שפ"י דפרסא היינו מוחא סתימאה וי"ל [ויש לומר] דהיינו קרומא דאתחפייא על מו"ס [מוחא סתימאה] דאתחפייא האי ח"ס [חכמה סתימאה] בההוא קרומא ע"כ נק' הקרומא פרסא.

(ראו במקדש מלך שם, שמפרש שהפרסא היא מוחא סתימאה. ואפשר לומר שהכוונה לקרום הפרוש על מוחא סתימאה, שכן חכמה סתימאה זו מכוסה באותו קרום; לכן הקרום נקרא פרסא.)

מקדש מלך, פירוש על הזוהר, מזהה את הפרסא עם מוחא סתימאה, "המוח הנסתר". אדמו"ר הזקן מציע שהכוונה היא, ביתר דיוק, לקרום שמעל המוח הזה, המכסה את החכמה הנסתרת שבתוכו.

וגם פ"י שם עוד בחי' פרסא שלמעלה גם ממו"ס [ממוחא סתימאה] גם בפרדס שער הצחצחות פ"ו פ"י דהפרסא היינו הכתר בעצמו כו' וזהו דהיו"ד דשם הוי' הוא בחינת הפרסא כי היו"ד וקוצו הוא חכמה (וכתר)

הוא מפרש שם גם שיש בחינה נוספת של פרסא, הנמצאת אף למעלה ממוחא סתימאה. גם בפרדס, שער הצחצחות, פרק ו, מפרש שהפרסא היא הכתר עצמו וכו'. וזהו שהיו"ד של שם הוי' היא בחינת הפרסא: היו"ד וקוצה הם חכמה (וכתר).

מקדש מלך מדבר גם על פרסא גבוהה עוד יותר, ואילו הפרדס (שער הצחצחות, פרק ו) מזהה את הפרסא עם הכתר עצמו. זו הסיבה שהיו"ד של הוי' היא בחינת הפרסא: היו"ד היא חכמה, והקוץ הקטן שמעליה הוא כתר.

וזהו ענין זרע ברכ⁵ הוי' שממשיכים גילוי שם הוי' למטה דהיינו מלמעלה מהשתלשלות והיינו על ידי אתעדלית [אתערותא דלתתא] בירורי רפ"ח ניצוצין בתפלה שהוא בחי' העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] ויצעקו אל⁶ ה' כו'

וזהו ענין "זרע ברכ הוי'": שממשיכים למטה את גילוי שם הוי', כלומר, ממדרגה שלמעלה מהשתלשלות. הדבר נעשה על ידי אתערותא דלתתא — בירור רפ"ח ניצוצין בתפלה, שהיא בחינת העלאת מ"ן, כמו "ויצעקו אל הוי' וכו'".

ישעיהו סא, ט מכנה את ישראל "זרע ברכ הוי'". לאור "ברוך אתה", הטקסט מפרש זאת כפעולתם של ישראל, הממשיכים למטה את גילוי הוי' שמעל להשתלשלות העולמות. הם פועלים מלמטה, באמצעות בירור רפ"ח הניצוצות בתפלה, המעלה מ"ן — העלאת מ"ן נוקבין, כלומר העלאת מלמטה המעוררת מענה מלמעלה — ככתוב: "ויצעקו אל הוי' (תהילים קז, ו).

וכן העשייה דמעשה המצות קלף התפילין כו' הם בירורי רפ"ח ועי"ז נמשך מ"ד [מ"ן דוכרין] משרשו מח"ס [מחכמה סתימאה].

כך גם העשייה הכרוכה בקיום המצוות — כגון הכנת קלף התפילין — היא בירור של רפ"ח הניצוצות; ועל ידי כך נמשכים מים דכורין משרשם, מחכמה סתימאה.

המצוות המעשיות מבררות את אותם רפ"ח ניצוצות; למשל, הכנת קלף לתפילין הופכת דבר גשמי לחפץ קדוש. בתגובה לכך נמשכים מים דכורין, כלומר שפע מלמעלה, משרשם בחכמה סתימאה.

והנה ענין ברכת המצות הוא המשכת אתעדלית⁷ [אתערותא דלעילא] לפני אתעדלית⁸ [אתערותא דלתתא] ולכן הוא עובר לעשייתן. והמשכה זו שרשה מבחי' שאין אתעדלית⁹ [אתערותא דלתתא] מגעת שם ענין ברכת המצוות הוא המשכת אתערותא דלעילא לפני אתערותא דלתתא, ולכן היא נאמרת "עובר לעשייתן", כלומר לפני עשייתן. שורשה של המשכה זו הוא בבחינה שאתערותא דלתתא אינה מגיעה אליה,

ברכה על מצווה ממשיכה אתערותא דלעילא לפני שהאדם פועל, ולכן הורו חז"ל לומר אותה "עובר לעשייתן", כלומר לפני עשייתן. שורשה הוא בבחינה שאלה שום אתערותא דלתתא אינה יכולה להגיע.

וזהו שהברכות תקנו אותם החכמים שהם עיני העדה⁸ בחי' עיניך יונים והוא ע"ד מ"ש בע"ח [בעץ חיים] (שער א"א פ"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד])

וזו הסיבה שהחכמים, שהם "עיני העדה" — בחינת "עיניך יונים" — תיקנו את הברכות. הדבר דומה למה שנאמר בעץ חיים (שער א"א, פרק י"ד):

משום כך החכמים הם שתיקנו את הברכות. הם נקראים "עיני העדה" (על פי במדבר 15:24), והם בחינת ה"עיניים" שבפסוק "עיניך יונים" בשיר השירים. הטקסט משווה זאת למה שמלמד עץ חיים על כוח ההסתכלות.

שע"י הסתכלו או"א [אבא ואימא]⁹ או ז"נ [זעיר אנפין ונוקבא] בא"א או הסתכלות א"א בהם נמשך אליהם כח הזווג כ"ו והענין כי הזווג דמ"ן [דמ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ן דוכרין] הוא רק באצילות לבד

שעל ידי הסתכלות אבא ואמא, או ז"א ונוקבא, באריך אנפין, או על ידי הסתכלות אריך אנפין בהם, נמשך אליהם כוח הזיווג וכ"ו. והענין הוא שהזיווג של מ"ן ומ"ד מתקיים רק באצילות;

עץ חיים (שער א"א, פרק י"ד) עוסק בפרצופי אבא ואמא או ז"א ונוקבא, המסתכלים באריך אנפין, או באריך אנפין המסתכל בהם, ומקבלים מכך את הכוח לזיווג. זיווג באמצעות מים נוקבין ומים דכורין, שהוא חילוף של שפע העולה ושפע היורד, מתקיים רק באצילות.

אבל למעלה מאצ"י שם הייחוד בבחי' הסתכלות לבד מפני שממקום גבוה כ"כ [כל כך] א"א להיות הגילוי רק ע"י בחי' ראייה לבד (וכמ"ש בסוף ביאור חכלילי עינים)¹⁰

אבל למעלה מאצילות, הייחוד נעשה בדרך של הסתכלות בלבד, מפני שממקום גבוה כל כך הגילוי יכול להופיע רק באמצעות ראייה בלבד (כמו שנכתב בסוף הביאור על "חכלילי עיניים").

למעלה מאצילות אין חילוף כזה; שם הייחוד נעשה בהסתכלות בלבד, שכן ממדרגה גבוהה כל כך הגילוי יכול להופיע רק באמצעות ראייה. הכוונה לסוף הביאור על "חכלילי עיניים" (בראשית 49:12).

ובחי' הסתכלות זו שנמשך ההארה ממצחא דעתיקא לזו"נ [לזעיר אנפין ונוקבא] הוא גורם יחוד מ"ן [מ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ן דוכרין] דזו"נ [דזעיר אנפין ונוקבא] כי להיות הייחוד הוא ע"י המשכת המוחין חחלה

הסתכלות זו, שעל ידה נמשכת הארה ממצחא דעתיקא לז"א ונוקבא, גורמת לייחוד מ"ן ומ"ד של ז"א ונוקבא, שכן הייחוד נעשה באמצעות המשכת מוחין תחילה,

ההארה הנמשכת באמצעות הסתכלות זו מ"מצח" עתיקא (עתיק יומין) לז"א ונוקבא גורמת לייחוד מ"ן ומ"ד שלהם. כל ייחוד תלוי בהמשכת מוחין לפרצופים תחילה.

כמו עד"מ למטה הקטן אינו מוליד¹¹ לפי שאין לו דעת¹² שהמוחין שלו הם בקטנות ואינן בשלימות וכשנעשה גדול ומתחזקין המוחין שלו ונגדלים

כמו, דרך משל, למטה: קטן אינו מוליד, משום שאין לו דעת; המוחין שלו בקטנות ואינם שלמים. וכשהוא מתבגר והמוחין שלו מתחזקים ומתפתחים,

המשל הוא מחי האדם: קטן אינו יכול להוליד (סנהדרין 68b), משום שאין לו דעת; שכלו עדיין קטן ולא שלם. כשהוא מתבגר, שכלו מתחזק ומתפתח.

אזי יש בו כח ההולדה וכך עד"מ יחוד עליון הוא ע"י המשכת מוחין עליונים לאו"א [לאבא ואימא] וזו"נ [וזעיר אנפין ונוקבא]

יש בו אז כוח להוליד. וכך, דרך משל, הייחוד העליון נעשה באמצעות המשכת מוחין עליונים לאבא ואמא ולז"א ונוקבא.

כאשר שכלו מתפתח, יש בו כוח להוליד. כך גם למעלה: הייחוד העליון תלוי בהמשכת מוחין עליונים לאבא ואמא ולז"א ונוקבא.

וזה נמשך בהם ע"י ההסתכלות דא"א שע"י נמשך בהם הארה גדולה כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שם ובמ"מ מסכת זיווג או"א [אבא ואימא] לכן ע"י נמשך בהם הכח לזיווג כו'

והדבר נמשך אליהם באמצעות המבט של אריך אנפין, שעל ידו נמשכת אליהם הארה גדולה, כפי שנכתב שם בעץ חיים ובמשנת חסידים, מסכת זיווג אבא ואמא; לכן נמשך אליהם על ידו הכוח לזיווג וכו'.

השכל מגיע אליהם באמצעות המבט של אריך אנפין, שמביא אליהם הארה גדולה, ועמה את הכוח לזיווג. לשם כך מפנה הטקסט לעץ חיים ולמשנת חסידים, מסכת זיווג אבא ואמא.

ולכן ע"י תקנו חכמים שנק' עיני העדה¹³ את ברכת המצות שהוא המשכת הכח להיות אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ואתע דל"ע [אתערותא דלעילא] שע"י מעשה המצות

לכן, בדרך זו, תיקנו החכמים, הנקראים "עיני העדה", את ברכת המצות, שהיא המשכת הכוח שתהיה אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא הבאות באמצעות קיום המצות,

בדרך זו תיקנו החכמים, "עיני העדה", את ברכת המצות. הברכה ממשיכה את הכוח המאפשר הן אתערותא דלתתא והן אתערותא דלעילא, הבאות באמצעות קיום המצות.

שהם בחי' מ"ן [מ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ד דוכרין] שיש במעשה המצוה והמשכה זו דהברכ' היא מבחי' עיני העדה דוקא שיש בכחם להמשיך בחי' הסתכלות דעתיקא בזו"נ [בזעיר אנפין ונוקבא] שהוא הכח לזיווג מ"ן [מ"ן נוקבין] ומ"ד [ומ"ד דוכרין]

שהן מים נוקבין ומים דוכרין שיש בקיום המצוה. המשכה זו של הברכה באה דווקא מבחינת "עיני העדה", שבכוחם להמשיך את בחינת המבט של עתיקא בז"א ובנוקבא; זהו הכוח לזיווג מים נוקבין ומים דוכרין.

בקיום המצוה יש מים נוקבין ומים דוכרין. הכוח שבברכה להביאם לידי זיווג נובע מהחכמים, שהם "עיני העדה" ויכולים להמשיך את המבט של עתיקא בז"א ובנוקבא.

כי בחי' ההסתכלות הוא למעלה מהמ"ן [מהמ"ן נוקבין] והמ"ד [והמ"ד דוכרין] עצמן שהם מבחי' תהו ותיקון והשבירה היה בעולם הנקודים ובירורי ניצוצים משבה"כ [משבירת הכלים] זהו ענין המ"ן [המ"ן נוקבין] וע"י נמשך מ"ד [מ"ד דוכרין] מעולם התיקון וזהו ענין אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ואתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא].

כי בחינת המבט היא למעלה מהמים הנוקבין והמים הדוכרין עצמם, שמקורם בתהו ובתיקון: השבירה הייתה בעולם הנקודים, ובירור הניצוצות משבירת הכלים הוא ענין המים הנוקבין; ועל ידי כך נמשכים מים דוכרין מעולם התיקון. וזהו ענין אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא הבאה על ידי אתערותא דלתתא.

המבט גבוה משתי הבחינות של המים עצמן, השייכות לתהו ולתיקון: הכלים נשברו בעולם הנקודים (תהו), והעלאת הניצוצות מן השבירה היא בחינת מים נוקבין; המים הדוכרין נמשכים כתגובה לכך מעולם התיקון. זהו הסדר הרגיל של אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא הבאה בעקבותיה.

אבל בחיי עקודים הוא למעלה מהשבירה והתיקון. ומשם הוא ענין האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] ועיין מה שכתוב ע"פ אכלוהו היום^{14, 15} בענין מן וזהו ענין ההסתכלות כו' אשר משם שורש ענין ברכת המצות

אבל בחינת עקודים היא למעלה מהשבירה ומהתיקון. משם באה אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "אכלוהו היום" בענין המן. וזהו ענין המבט וכו', שמשם שורש ברכת המצות.

עולם העקודים, שקדם לשבירה, נמצא למעלה הן מהשבירה והן מהתיקון; משם באה אתערותא דלעילא שאינה תלויה באתערותא דלתתא. בחינה גבוהה זו, הנדונה גם בענין המן ובפסוק "אכלוהו היום" (שמות טז, כה), היא המבט שממנו נובעת ברכת המצות.

(ועי' מ"ש במ"א בד"ה להבין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] ע"פ כי טובים דודיך¹⁶ מיין¹⁷ ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה דקאי על ברכת המצות כו' ועמ"ש עוד מענין ערבים עלי ד"ס ע"פ ושאתם מים בששון)^{18, 19}

(ועיינו במה שנכתב במקום אחר, במאמר המתחיל "להבין מאמר רבותינו זכרונם לברכה", על הפסוק "כי טובים דודיך מיין": "ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה", שהדברים מכוונים לברכת המצות וכו'; ועיינו עוד במה שנכתב על ענין "ערבים עלי דברי סופרים", על הפסוק "ושאתם מים בששון").

מובאים כאן שני מאמרים נוספים. האחד עוסק בפסוק "כי טובים דודיך מיין" (שיר השירים א, ב) ובמאמר חז"ל שדברי סופרים ערבים יותר מיינה של תורה, ומבאר זאת על ברכות המצות, שתיקנו חכמים; השני עוסק בפסוק "ושאתם מים בששון" (ישעיהו יב, ג).

והנה זהו ענין בקשת משה אעברה נא ואראה את הארץ.²⁰ כי משה הוא יסוד אבא וחכמה היא בחי' ראיה²² וז"ש [וזהו שכתוב] במשה וירא ראשית לו²³ ועד רום המעלות בכל העולמות הוא כן

והנה, זהו ענין בקשתו של משה: "אעברה נא ואראה את הארץ". כי משה הוא יסוד אבא, וחכמה היא בחינת ראייה. וזהו שנאמר במשה: "וירא ראשית לו"; וכן הוא עד רום המעלות, בכל העולמות.

כעת מחיל הטקסט את הדברים על בקשת משה: "אעברה נא ואראה את הארץ" (דברים ג, כה). משה הוא יסוד אבא, הצינור של חכמה, וחכמה קשורה לראייה; לכן נאמר עליו "וירא ראשית לו" (דברים לג, כא). כך הוא בכל מדרגה, עד לעולמות הגבוהים ביותר.

והנה בחי' מלי היתה בבחינת אב"א [אחור באחור] כ"ז [כל זה] משך דור המדבר (ועי' בע"ח [בעץ חיים] שלי"א ושל"ז רפ"ו)

והנה, בחינת מלכות הייתה בבחינת אחור באחור במשך כל תקופת דור המדבר (ועיינו בעץ חיים, שער ל"א ושער ל"ז, פרק ט"ז, תחילתו).

במשך ארבעים שנות הנדודים במדבר הייתה מלכות בבחינת "אחור באחור" עם ז"א, ולא בזיווג שלם פנים בפנים. הטקסט מפנה לעץ חיים, שערים ל"א ול"ז, בענין זה.

ומרבֵּעִיהָ [ומשה רבינו עליו השלום] רצה שיהיה החזרת פבִּיפּ [פנים בפנים] שזהו ענין בואם לארץ על ידו דוקא עֵי וִאֲרָאָה אֶת הָאָרֶץ שִׁימְשִׁיךְ בָּהּ מִבְּחֵי רֵאִיָּה וְהַסְתַּכְלוּת הַנִּיל שֶׁהוּא בְּחֵי אֶתְעַדְלִיעַ [אתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדלִית [מתערותא דלתתא]²⁴

ומשה רבנו רצה שתהיה החזרה פנים אל פנים. זהו ענין כניסתם לארץ דוקא על ידו, באמצעות "ואראה את הארץ": הוא ימשיך בה מבחינת הראייה וההסתכלות שהזכרה לעיל, שהיא בחינת אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא.

משה רצה להפוך אותם למצב של פנים אל פנים, ולכן כניסת העם לארץ הייתה אמורה להיעשות על ידו. באמצעות ראיית הארץ הוא היה ממשיך בה את הראייה וההסתכלות שתוארו לעיל — אתערותא דלעילא שלמעלה מכל אתערותא דלתתא.

(ועי' מענין בחי' ראייה בע"ח [בעץ חיים] שער אח"פ [אוזן חוטם פה] פרק א' ופרק ג' ועמ"ש ע"פ השמים כסאי²⁵ כוי ואל זה אביט²⁶ כוי)

(בענין בחינת הראייה, ראו עץ חיים, שער אח"פ, פרקים א' וג'; וכן את מה שנכתב על הפסוק "השמים כסאי" וכי', "ואל זה אביט" וכי').

להרחבה בענין הראייה, מובאים כאן שער אח"פ בעץ חיים, פרקים א' וג'. נוסף על כך, ההפניה היא למאמר על הפסוק "השמים כסאי..." ואל זה אביט" (ישעיהו ס"ו, א-ב').

ויובן קצת ענין בחי' ראייה מהו ברוחניות ממ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] שט"ז פ"א שפעם א' נכנס ר' [רבי] אברהם הלוי אצל האריז"ל [האריז' זכרוננו לברכה] ומצאו

אפשר להבין מעט את משמעותה של בחינת הראייה ברוחניות מן הכתוב בפרי עץ חיים, שער ט"ז, פרק א': פעם אחת נכנס רבי אברהם הלוי אל האריז"ל, עליו השלום, ומצא אותו

כדי להמחיש מהי "ראייה" רוחנית, מובא כאן סיפור מפרי עץ חיים, שער ט"ז, פרק א'. רבי אברהם הלוי נכנס פעם אל האריז"ל ומצא אותו ישן.

שהיה ישן והקיץ ואמר ששמע בשיבה של מעלה סודות ורזין עילאין בפרש בלק ובלעם שאם היי [היה] דורש שמונים שנה רצופים יומם ולילה לא יוכל להשלים.

ישן. כשהתעורר, אמר ששמע בשיבה של מעלה סודות ורזין עילאין על פרשת בלק ובלעם, עד שאילו היה דורש עליהם שמונים שנה רצופות, ביום ובלילה, לא היה יכול לסיים.

לאחר שהתעורר אמר האריז"ל ששמע בשיבה של מעלה סודות ורזין תורה על פרשת בלק ובלעם. הדברים היו כה רבים, שאפילו שמונים שנות דרשה רצופות, יום ולילה, לא היו מספיקות כדי לסיים.

ואיך הוא זה ששיג בשני שעות מה שצריך זמן פי שנה²⁷ ויותר לאומרם. הענין כי השגה וגילוי זה נקי בחי' ראייה שהוא למעלה מבחי' תבונה והשגה ממש

כיצד ייתכן שהוא השיג במשך שעותיים את מה שנדרש זמן של שמונים שנה ויותר כדי לומר? הענין הוא שהשגה וגילוי כאלה נקראים בחינת ראייה, שהיא למעלה מבחינת תבונה והשגה ממש.

כיצד יכול היה לקלוט בשעותיים את מה שהיה דרושות שמונים שנה כדי לומר? משום שקליטה כזאת היא "ראייה": תפיסה של הדבר כולו בבת אחת, למעלה מהבנה והשגה הנכונות בהדרגה.

(וכמ"כ [וכמו כן] יש ב' בחי' אלו בהשגות עליונות למעלה בגי' [בגן עדן] ג"כ מה שהוא נמשך בחי' השגה ממש ומה שהוא למעלה מההשגה ונקרא והי' עליהם יראה ויצא כברק חצו²⁸ בבחי' ברק המבריק על השגתו.

(בדומה לכך, גם בהשגות העליונות שבגן עדן יש שתי בחינות אלה: מה שנמשך כהשגה ממש, ומה שלמעלה מההשגה, הנקרא "והי' עליהם יראה ויצא כברק חצו" — כעין ברק המבריק על השגתו.

גם בהשגות הנשמות בגן עדן יש שתי בחינות: השגה ממש, ומה שלמעלה מההשגה. הבחינה העליונה מתוארת בפסוק "והי' עליהם יראה ויצא כברק חצו" (זכריה ט', י"ד): הבזק כברק המאיר על ההבנה.

וכמ"ש על פי אז ישיר ישראל כוי עלי באר²⁹ כוי וכן איתא בע"ח [בעץ חיים] שער אח"פ [אוזן חוטם פה] פ"ג [פרק ג'] דראייה היא בחי' מקיף כוי ועדי' יובן ענין השגת האריז"ל [הארי' זכרוננו לברכה] הנ"ל שהיא בבחי' ראייה כוי.

וכמו שנכתב על הפסוק "אז ישיר ישראל" וכו', "עלי באר" וכו'. וכן נאמר בעץ חיים, שער אח"פ, פרק ג', שהראייה היא בחינת מקיף וכו'. כך יובן גם ענין השגתו של האריז"ל שהוזכרה לעיל, שהייתה בבחינת ראייה וכו'.

ההפניה היא למאמר על הפסוק "אז ישיר ישראל... עלי באר" (במדבר כ"א, י"ז), וכן לעץ חיים, שער אח"פ, פרק ג', שם נאמר שהראייה היא בחינת מקיף — אור שאינו נקלט בפנימיות. כך הייתה גם השגתו של האריז"ל.

וזהו ענין וירא ראשית לו ובחי' זו רצה להמשיך בכנסת [בכנסת ישראל] וזהו ענין ואראה את הארץ כוי ועיין מה שכתוב מענין זה בביאור ענין קי"ס [קריעת ים סוף]³⁰ ושם נתבאר שזהו בחי' עדן והוא שיתגלה לעי"ל [לעיתיד לבוא] ע"י משיח וז"ש [וזהו שכתוב] בזהר ואתחנן)

וזהו ענין "וירא ראשית לו". את הבחינה הזאת רצה משה להמשיך בכנסת ישראל, וזהו ענין "ואראה את הארץ" וכו'. ראו גם את מה שנכתב בענין זה בביאור ענין קריעת ים סוף; שם הוסבר שזו בחינת עדן, והיא תתגלה לעתיד לבוא באמצעות משיח. וזהו שנאמר בזהר, פרשת ואתחנן.)

הראייה הזאת היא המשמעות של "וירא ראשית לו", ומשה רצה להמשיך אותה בכנסת ישראל באמצעות ראיית הארץ. בביאור ענין קריעת ים סוף, המובא בלקוטי תורה, פרשת צו, מתוארת בחינה זו כבחינת עדן, העתידה להתגלות באמצעות משיח.

(דרי"ס ע"ב) ³¹ סיומא מלכא משיחא הוא ³² כוי עיי"ש וזי"ש [וזהו שכתוב] במשה ועתה ישראל שמע ³³ כוי כי לא פעל המשכת בחיי ראייה הנ"ל בכנס"י [בכנסת ישראל] אלא בחיי שמיעה. אכן לע"ל [לעתיד לבוא] יתגלה בחיי זו כנ"ל: ^{34, 35, 36}

(260b): "הסיום הוא המלך המשיח" וכו'; עיינו שם. וזהו שנאמר על משה: "ועתה ישראל, שמע" וכו': שכן הוא לא פעל את המשכת בחינת הראייה האמורה לעיל לתוך כנסת ישראל, אלא את בחינת השמיעה בלבד. אולם לעתיד לבוא תתגלה בחינה זו, כנזכר לעיל.

בזוהר על ואתחנן (260b) נאמר שמשה היה ההתחלה, ו"הסיום הוא המלך המשיח". לכן אמר משה לישראל "ועתה ישראל, שמע" (דברים ד, א): הוא יכול היה להמשיך אל העם רק את בחינת "שמיעה", ולא את בחינת "ראייה", שתתגלה לעתיד לבוא.

קטע 3 • 31

מתנת החינם של י"ג מדות הרחמים

3 ב וזהו ואתחנן ³⁷ אל ³⁸ ה' שהוא ענין מתנת חנם. והמגיד נ"ע [נשמתו עדן] פיי ³⁹ במ"ש (במדבר י"א ה') זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם ⁴⁰.

2. וזהו [פירוש] "ואתחנן אל הוי": עניינו מתנת חינם. והמגיד, נשמתו עדן, פירש את הכתוב (Numbers 11:5): "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם".

סעיף 2 מפרש את "ואתחנן אל הוי" (Deuteronomy 3:23) כבקשה למתנת חינם; "ואתחנן" ו"חינם" נובעים מאותו שורש. המגיד הסביר זאת על פי "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם" (Numbers 11:5).

דפרש"י [דפירש רש"י / דפירוש רש"י] חנם מן המצות ⁴¹ דהיינו שנמשך השפע ממקום גבוה שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] אשר אין מגיע לשם העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] ממעשה המצות רש"י מפרש: "חינם מן המצוות"; כלומר, השפע נמשך ממקום נעלה, שלמעלה מאתערותא דלתתא, שמ"ן הנמשך מקיום המצוות אינו מגיע אליו.

רש"י מפרש "חינם" כ"חינם מן המצוות". המגיד מבאר שבמצרים נמשך השפע מדרגה שלמעלה מכל אתערותא דלתתא, שמ"ן הנמשך מקיום המצוות אינו מגיע אליה.

(ע' [עיינן] בזהר פרשת בהר דק"ח ע"א ועמ"ש ע"פ ואלה המשפטים ⁴² כוי ובשביעית יצא לחפשי חנם ⁴³ עיי"ש). ⁴⁴

(ראו בזוהר, פרשת בהר, דף ק"ח ע"א; וראו גם מה שכתוב על הפסוק "ואלה המשפטים" וגו', "ובשביעית יצא לחופשי חינם"; עיינו שם).

הזוהר על פרשת בהר (108a) מפרש "חינם" כ"כלי ברכה", משום שבמצרים לא היה עליהם עול מלמעלה. הדברים מפנים גם למאמר על "ואלה המשפטים", העוסק בעבד העברי אשר "בשביעית יצא לחופשי חינם" (Exodus 21:2).

והנה כתיב חנון ורחום הוי' וכתיב הוי' רחום וחנון והענין שיש בחי' מדת רחמים הנמשכת משם הוי' וא"י נאמר הוי' רחום וחנון כו'

והנה כתוב "חנון ורחום הוי'", וכתוב "הוי' רחום וחנון". והענין הוא שיש בחינה של מידת הרחמים הנמשכת משם הוי', ועליה נאמר "הוי' רחום וחנון" וגו';

בשני פסוקים מופיעות אותן מילים בסדר שונה: "חנון ורחום הוי'" ו"הוי' רחום וחנון". כשהשם מופיע תחילה, הפסוק מדבר על רחמים הנמשכים משם הוי'.

אך יש בחי' רחמים שלמעלה משם הוי' שהם בחי' רחמים גדולים וע"ז נאמר חנון ורחום הוי' שהקדים בחי' חנון ורחום להיות הוי' (וכמ"ש במ"א ע"פ אשירה להוי' ⁴⁵ ע"ש)

אך יש בחינה של רחמים שלמעלה משם הוי', והיא בחינת רחמים גדולים. ועל כך נאמר "חנון ורחום הוי'", כשהמילים "חנון ורחום" קודמות להוי', כדי שתהיה בחינת הוי' (כמו שכתוב במקום אחר על הפסוק "אשירה להוי'"; עיינו שם).

כאשר "חנון ורחום" מופיעים לפני השם, הם מציינים "רחמים גדולים", מדרגה שלמעלה מהוי', שממנה נעשית בחינת הוי' עצמה. הדברים מפנים למאמר בתורה אור על "אשירה להוי'".

והיינו פי' ואתחנן אל ה' ולא נאמר כדכתיב גבי שלמה אשר התחננתי לפני ⁴⁶ הוי' מפני שבחי' החנון שנאמר בשלמה היא למטה משם הוי' וכענין הוי' רחום וחנון

וזוהו פירוש "ואתחנן אל הוי'", ולא נאמר כפי שכתוב אצל שלמה: "אשר התחננתי לפני הוי'"; שכן בחינת החנון שנאמרה אצל שלמה היא למטה משם הוי', בדומה ל"הוי' רחום וחנון";

"ואתחנן אל הוי'" של משה שונה מ"אשר התחננתי לפני הוי'" של שלמה (1 Kings 8:59). החנינה שבבקשתו של שלמה היא למטה מהשם, בדומה ל"הוי' רחום וחנון".

אבל ואתחנן אל ה' היינו שמשה המשיך מבחי' י"ג מדות הרחמים מקור האצילות אל בחי' הוי'.

אבל "ואתחנן אל הוי'" פירושו שמשה המשיך מבחינת י"ג מידות הרחמים, מקור האצילות, אל בחינת הוי'.

בקשתו של משה, "אל הוי'", המשיכה את י"ג מידות הרחמים, מקור האצילות, אל בחינת הוי'. אלה הרחמים שלמעלה מהשם.

וזוהו אל הוי' בעת ההיא שהוא בחי' זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] שע"י כח המשכה זו נמשך ונעשה יחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] וכנז"ל [וכנזכר לעיל]

וזוהו "אל הוי' בעת ההיא", שהיא בחינת זו"נ: כוח המשכה זו נמשך ונוצר ייחוד זו"נ, כמדובר לעיל.

"אל הוי' בעת ההיא" מתייחס לזעיר אנפין ולנוקבא יחד. כוח ההמשכה שמשה המשיך מביא לידי ייחודם, כפי שהוזכר לעיל בהקשר של ההסתכלות.

(ועפ"י [ועל פי זה] יובן ג"כ מ"ש בספ"ד [בספרא דצניעותא]) (תרומה קע"ז⁴⁷ א') בהאי זמנא אדי⁴⁸ הי אתה החלות^{49, 50, 51}

כו'

(ועל פי זה יובן גם מה שנאמר בספרא דצניעותא) (תרומה 177a): "בעת הזאת, אדניי הוי, אתה החלות" וכו',

ספרא דצניעותא, חלק בזוהר (תרומה 177a), מפרש את דברי משה "אדניי הוי, אתה החלות" (דברים ג, כד) כמתייחסים ל"עת" מסוימת. הדברים שנאמרו קודם לכן מבהירים את משמעות הפסוק הזה.

דקאי על התגלות י"ג מדות הרחמים שבחדש תשרי ע"ש דלכאורה אינו מובן⁵² איך מרומז כאן ענין

התגלות ההוא ולפמשיכ [ולפי מה שכתוב] א"ש [אתי שפיר]

שהכוונה היא להתגלות שלוש-עשרה מידות הרחמים בחודש תשרי; עיינו שם. לכאורה לא מובן כיצד נרמז כאן ענין ההתגלות הזאת, אך לפי מה שנכתב הדברים מובנים:

הזוהר מייחס את הדברים להתגלות שלוש-עשרה מידות הרחמים בחודש תשרי. לכאורה לא ברור כיצד דברי משה רומזים לכך, אך לאור הדברים שנאמרו קודם לכן הדבר מובן.

כי זהו ענין אתה החלות דר"ל [דרוזה לומר] שאתה הוא המחיל מעצמך כי הוא בחי אתעדל"ע [אתערותא

דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ת [מאתערותא דלתתא] והיינו ענין י"ג מדות הרחמים

כי זהו פירוש "אתה החלות": כלומר, אתה הוא שמתחיל מעצמך, שכן זו בחינת אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא; וזהו ענינן של שלוש-עשרה מידות הרחמים.

"אתה החלות" פירושו שהי מתחיל מעצמו: אתערותא דלעילא שאינה ממתינה לאתערותא דלתתא. זהו ענינן של שלוש-עשרה מידות הרחמים.

וזהו ג"כ ענין ואתחנן כנ"ל וענין מ"ש ב' שמות אלו אדי הי אתה החלות יובן עפמ"ש [על פי מה שכתוב]

במ"א ע"פ כי כארץ תוציא צמחה^{53, 54} כו'

וזהו גם ענין "ואתחנן", כפי שנאמר לעיל. ואת ענינן של שני השמות הללו, "אדניי הוי, אתה החלות", אפשר להבין על פי מה שנכתב במקום אחר על הפסוק "כי כארץ תוציא צמחה" וכו',

זהו גם פירוש "ואתחנן". הסבר לשימוש בשמות אדניי והוי יחד מובא במאמר על הפסוק "כי כארץ תוציא צמחה... כן אדניי הוי יצמיח צדקה ותהילה" (ישעיהו סא, יא).

כן אדי' ה' יצמיח צדקה ותהלה שבי' שמות אלו שם אדי' הוא המאיר ברי"ה [בראש השנה] ושם הוי' בניקוד אלקים הוא המאיר ביוה"כ [ביום הכיפורים] והם המצמיחים וממשיכים אור וגילוי י"ג מדות הרחמים כו' עיי' ועי"ל [ועוד יש לומר] כי

"כן אדניי הוי' יצמיח צדקה ותהילה": מבין שני השמות הללו, שם אדניי הוא המאיר בראש השנה, ושם הוי' בניקוד אלקים הוא המאיר ביום הכיפורים; הם המצמיחים וממשיכים את האור וההתגלות של שלוש-עשרה מידות הרחמים וכו'; עיינו שם. ואפשר להוסיף ולומר ש—

שם מקושרים שני השמות לימים הנוראים: אדניי מאיר בראש השנה, והוי' בניקוד אלקים מאיר ביום הכיפורים; יחד הם מצמיחים וממשיכים את האור של שלוש-עשרה מידות הרחמים. לאחר מכן מובא הסבר נוסף.

הנה באברהם אצל ברית בין הבתרים כשנאמר לו לתת לך את הארץ הזאת הזכיר גם כן ב' שמות אלו אדי' הוי' במה אדע⁵⁵

הנה, גם אברהם, בברית בין הבתרים, כשנאמר לו "לתת לך את הארץ הזאת", הזכיר את שני השמות הללו: "אדניי הוי', במה אדע

בברית בין הבתרים, כשבישר ה' לאברהם "לתת לך את הארץ הזאת" (בראשית טו, ז), השתמש אברהם בתשובתו גם הוא בשני השמות: "אדניי הוי', במה אדע..."

כי אירשנה⁵⁶ והיינו כי ב' שמות אלו הן הן שרשת הארץ החיים⁵⁷ שנק' ארצות החיים ב' ארצות. מלי ובינה.

כי אירשנה?" זאת משום ששני השמות הללו הם עצמם השורש של "ארץ החיים", הנקראת "ארצות החיים" — שתי ארצות: מלכות ובינה.

שאלתו של אברהם, "...כי אירשנה?" (בראשית טו, ח), נגעה לארץ. שני השמות הם השורש של "ארץ החיים", שהכתוב מכנה ברכים "ארצות החיים": שתי ארצות, מלכות ובינה.

כדפי' בפרדס בעה"כ [בערכי הכינויים] ערך ארץ⁵⁸ וכמיי' ע"פ וללכ' שתי בנות^{59, 60} והן הן ב' שמות הנ"ל כנודע וע' מענין בארצות החיים⁶¹ בזהר ס"פ תרומה (דקע"ח סע"ב [סוף עמוד ב])⁶²

כפי שמבואר בפרדס, ערכי הכינויים, בערך "ארץ"; וכפי שנכתב על הפסוק "וללכ' שתי בנות". והן הן שני השמות הנזכרים לעיל, כידוע. ועיינו בעניין "בארצות החיים" בזהר, בסוף פרשת תרומה (סוף 178b).

הפרדס (ערכי הכינויים, בערך "ארץ") אומר ש"ארץ החיים" מתייחסת גם לבינה וגם למלכות. הדברים מפנים גם למאמר על הפסוק "וללכ' שתי בנות" (בראשית כט, טז), שבו לאה ורחל הן שתי ה"ארצות" הללו, ולזהר בסוף פרשת תרומה (178b).

ולכן משה שביקש ליכנס לארץ לכן הזכיר ג"כ ב' שמות אלו דייקא ועיין עוד מענין אתה החילות בפ' שמות (י"ג 63 א') פ' שלח (קע"ד 64 א')

ולכן משה, שביקש להיכנס לארץ, הזכיר גם הוא דווקא את שני השמות האלה. וראו עוד בעניין "אתה החילות" בפרשת שמות (13a), בפרשת שלח (174a),

משה, שביקש להיכנס לארץ, השתמש אפוא באותם שני שמות. הטקסט מפנה את הקורא גם לדיונים בזה על "אתה החילות" בפרשת שמות (13a) ובפרשת שלח (174a).

ומענין ואתחנן בפ' פינחס (רכ"ו 65 א' ודר"ס ע"ב) וענין אעברה נא יש לפרש ג"כ על המשכות י"ג מדות הרחמים וע"ד שפ"י פ' לך לך (דע"ט ע"ב)

ובענין "ואתחנן" בפרשת פינחס (226a, וכן 260b). אפשר לפרש גם את "אעברה נא" כמתייחס להמשכת י"ג מידות הרחמים, בדומה למבואר בפרשת לך לך (79b).

הטקסט מפנה גם לזוהר על "ואתחנן" בפרשת פינחס (226a) ובפרשת ואתחנן (260b). "אעברה נא" יכול להתייחס גם להמשכת י"ג מידות הרחמים, בהתאם לזוהר בפרשת לך לך (79b).

מ"ש ויעבר אברם בארץ 66 כתיב הכא ויעבר וכתוב התם ויעבר 67 ה' על פניו 68 ויקרא כו

על הכתוב "ויעבר אברם בארץ": כאן נאמר "ויעבר", ושם נאמר "ויעבר ה' על פניו ויקרא" וכו';

הזוהר מקשר בין "ויעבר אברם בארץ" (Genesis 12:6) לבין "ויעבר ה' על פניו ויקרא" (Exodus 34:6), הפסוק הפותח את י"ג מידות הרחמים. המילה המשותפת "ויעבר" מחברת בין השניים.

ע"ש בפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] וכך הפ"י כאן בענין אעברה נא להמשיך מבחי' ויעבור כו' אל הארץ והיינו ע"י ואראה כו' וכנ"ל. 69

ראו שם בפירוש הרמ"ז. וכך יש לפרש גם כאן בענין "אעברה נא": להמשיך אל הארץ מבחינת "ויעבור" וכו'; והדבר נעשה באמצעות "ואראה" וכו', כנזכר לעיל.

הטקסט מפנה לפירוש הרמ"ז על אותו קטע בזה. לפי זה, "אעברה נא" של משה פירושו להמשיך אל הארץ את "ויעבור" של י"ג מידות הרחמים; הדבר היה אמור להתרחש באמצעות ראייתה.

קטע 4 • 41

"ה' אלקיכם" ו"ה' אלקינו"; אור מקיף ואור פנימי

4 והנה בזה יובן מה שברוב משנה תורה נאמר הוי' אלקיך ובפסוק שמע ישראל 70 נאמר הוי' אלקינו.

כעת יובן מדוע ברוב ספר דברים נאמר "הוי' אלקיך", ואילו בפסוק "שמע ישראל" נאמר "הוי' אלקינו".

אותו רעיון מסביר דפוס בספר דברים (משנה תורה): משה אומר בדרך כלל "הוי' אלקיך", אך בקריאת שמע הוא אומר "הוי' אלקינו" (דברים 6:4).

והענין דהויי אלקיך היינו הלבשות אור א"ס במוחין דזו"נ [דזעיר אנפין ונוקבא] שמשם מקבלים כל נשמות ישראל ובאי הארץ.

הביאור הוא ש"הויי אלקיך" פירושו שאור אין סוף מתלבש במוחין של ז"א ונוקבא, שמהם מקבלות כל נשמות ישראל, וכן אלה שנכנסו לארץ.

"הויי אלקיך" הוא אור אין סוף כפי שהוא מתלבש במוחין של ז"א ונוקבא. משם מקבלות כל נשמות ישראל, ובכללן נשמות הדור שנכנס לארץ.

אבל מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום] שזכה לבינה ⁷¹ נקרא איש אלקים ⁷² שהיה למעלה מבחי' מלי' דאצי' שהיא בחי' דבור והיה כבד פה ⁷³ שלא יכול להשפיל א"ע [את עצמו] בבחי' דבור רק שכינה מדברת מתוך גרונה של משה ⁷⁴

אבל משה רבנו, עליו השלום, שזכה לבינה, נקרא "איש אלקים", שכן היה למעלה מבחינת מלכות דאצילות, שהיא בחינת הדיבור. הוא היה "כבד פה", משום שלא יכול היה להשפיל את עצמו לבחינת הדיבור; אלא השכינה דיברה מתוך גרונה של משה.

משה זכה לבינה (הגמרא אומרת שכל חמישים שערי הבינה ניתנו לו חסר אחד, ראש השנה 21b), והוא נקרא "איש האלקים" (דברים 33:1), משום שעמד למעלה ממלכות דאצילות, שהיא בחינת הדיבור. לכן היה "כבד פה" (שמות 4:10): הוא לא יכול היה להשפיל את עצמו לדיבור, והשכינה דיברה מתוך גרונה.

ולכן אמר על מוחין דזו"נ [דזעיר אנפין ונוקבא] הויי אלקיך דייקא כי משה עצמו זכה לבינה שמקבל מאו"א [מאבא ואימא] ששם גילוי אור א"ס יור כו' (וע' בע"ח [בעץ חיים] שער רחל ולאה ספ"ו ועיין בסה"מ [בספר הדרת מלך] סי' קנ"ו דפ"ו ע"ב)

לכן, כשדיבר על המוחין של ז"א ונוקבא, אמר דווקא "הויי אלקיך", משום שמשה עצמו זכה לבינה, ומקבל מאבא ואמא, שבהם גילוי אור אין סוף גדול יותר וכו'. (ועיינו בעץ חיים, שער רחל ולאה, סוף פרק 6; וכן בספר הדרת מלך, סעיף 156, דף 86b.)

כשדיבר על מדרגת ז"א ונוקבא, אמר "אלקיך": זו הייתה מדרגת העם, ולא מדרגתו שלו, שכן משה עמד בבינה וקיבל מאבא ואמא, שבהם אור אין סוף מתגלה יותר. הטקסט מפנה לעץ חיים (שער רחל ולאה) ולהדרת מלך בעניין זה.

ואמנם בפסוק ראשון דק"ש [דקריאת שמע] שמע ישראל שהוא יחוד או"א [אבא ואימא] אמר הויי אלקינו כו' וזהו שבמשה נאמר וירא ראשית לו ⁷⁵ הוא בחי' ח"ע [חכמה עילאה]

אולם בפסוק הראשון של קריאת שמע, "שמע ישראל", שהוא ייחוד אבא ואמא, אמר "הויי אלקינו" וכו'. לכן נאמר על משה "וירא ראשית לו": זו בחינת חכמה עילאה.

בפסוק הראשון של קריאת שמע, העוסק בייחוד אבא ואמא — מדרגה שגם משה שייך אליה — אמר "הויי אלקינו". הדבר מתאים לפסוק "וירא ראשית לו": מדרגתו של משה היא חכמה עילאה.

ולכן משה רצה וראאה את הארץ בחיי ארץ חפץ⁷⁶ היא כנסיי [כנסת ישראל] שימשיך בה מבחי' זו דייקא.

לכן רצה משה "וראאה את הארץ" — בחינת "ארץ חפץ", שהיא כנסת ישראל — כדי להמשיך בה דווקא מבחינה זו.

משה רצה "לראות את הארץ". הארץ היא כנסת ישראל, הנקראת "ארץ חפץ" (מלאכי 3:12), והוא רצה להמשיך לתוכה דווקא ממדרגת החכמה הזאת.

אך לא פעל זאת שיעבור בארץ שאז היה משפיע בה בבחי' אי"פ [אור פנימי] כ"א ראה אותה מרחוק שעייז הראי' [הראיה] מרחוק נמשך לה בחי' אור מקיף

אך הוא לא הצליח בכך, כלומר, להיכנס לארץ, שכן אילו נכנס היה משפיע בה בבחינת אור פנימי; אלא הוא ראה אותה מרחוק, ובאמצעות ראייה זו מרחוק נמשכה אליה בחינת אור מקיף,

לא ניתן למשה להיכנס לארץ, דבר שהיה מביא אליה את האור בפנימיות. הוא רק ראה אותה מרחוק, וראייה זו מרחוק המשיכה אליה אור מקיף.

ולא בחי' אי"פ [אור פנימי] ממש והוא ענין ברכת המצות שהוא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בבחי' מקיף עובר לעשייתן ע"ד עובר לסוחר⁷⁷ כו'

ולא אור פנימי ממש. זהו עניינה של ברכת המצות: אתערותא דלעילא בבחינת מקיף, "עובר לעשייתן", בדומה ל"עובר לסוחר" וכו'.

כך גם ברכת המצות היא אתערותא דלעילא בבחינת מקיף. המילה התלמודית "עובר" בביטוי "עובר לעשייתן", שפירושו לפני עשייתן, היא אותה מילה המופיעה בביטוי "עובר לסוחר": כסף "עובר לסוחר", כלומר, כסף עובר מיד ליד (בראשית 23:16). זהו אור שחולף ומקיף, ואינו נכנס פנימה.

מה שאין כן להיות הגילוי אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית] ממש אינו אלא עיי' אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] תחלה והוא הנמשך עיי' קיום המצו ועמ"ש בביאור ע"פ אלה מסעי⁷⁸ כו'

לעומת זאת, גילוי של אתערותא דלעילא באופן פנימי ממש יכול לבוא רק לאחר אתערותא דלתתא, וזהו האור שנמשך על ידי קיום המצות. וראו מה שנכתב בביאור על הפסוק "אלה מסעי" וכו'.

כדי שהאתערותא דלעילא תתגלה בפנימיות, צריכה להקדים לה אתערותא דלתתא — קיום המצות בפועל. כאן מפנה המאמר לביאור על הפסוק "אלה מסעי" (במדבר לג, א).

(ועי' מ"ש בביאור ע"פ צאינה וראינה.⁷⁹ והנה הגם שתורה צוה לנו משה⁸⁰ מורשה והרי התורה היא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שלמעלה מאתעדל"ת [מתערותא דלתתא] וא"כ איך לא נתקיימה בקשה זו עכשיו וגם הרי כבר ניתנה התורה קודם שביקש משה ואתחנן כו'.

(וראו מה שנכתב בביאור על הפסוק "צאינה וראינה". והנה, אף ש"תורה ציווה לנו משה מורשה", והתורה היא אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא, אם כן, כיצד לא התמלאה בקשה זו כעת? ועוד, הרי התורה כבר ניתנה לפני שמושה ביקש "ואתחנן" וכו'.

במאמר מופיעה כאן הערת סוגריים ארוכה. לאחר הפניה לביאור על "צאינה וראינה" (שיר השירים ג, יא), נשאלת שאלה: התורה שמושה נתן (דברים לג, ד) היא עצמה אתערותא דלעילא, הנעלית מכל אתערותא דלתתא. מדוע, אם כן, לא התמלאה בקשתו באמצעותה, ובייחוד כשהתורה ניתנה עוד לפני שהתחנן?

אלא הענין שהרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל האומר אין לי אלא תורה⁸¹ אפילו תורה אין לו. כי גם המשכה זו שעיי התורה צ"ל עיי שיתפלל תחלה מקרב איש ולב עמוק⁸² וכמ"ש במ"א שזהו ענין קומי לך רעיתי⁸³ כו'.

אלא העניין הוא, שהרי אמרו רבותינו ז"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו". גם ההמשכה הזאת, שנעשית באמצעות התורה, צריכה לבוא לאחר תפילה מתוך פנימיות האדם ולב עמוק, וכמו שנכתב במקום אחר, שזהו ענין "קומי לך רעיתי" וכו':

חז"ל אמרו שמי שאומר "אין לי אלא תורה" אין לו אפילו תורה (יבמות קט ע"ב). גם האור הנמשך באמצעות התורה צריך הכנה של תפילה מתוך "פנימיות האדם ולב עמוק" (תהילים סד, ז); זהו ענין "קומי לך רעיתי" (שיר השירים ב, י).

קומי לך זהו ענין התפלה ועיי' אח"כ תהיה רעיתי כחיי לכו לחמו⁸⁴ שהוא עסק התורה כמשנ"ת [כמו שנתבאר] ע"פ יונתי בחגוי הסלע⁸⁵ כו' והגם שהתורה היא באמת המשכה ממקום שלמעלה מאתעדל"ת [מתערותא דלתתא] אך שהוא כמ"ש ע"פ פתחי לי אחותי רעיתי.⁸⁶

"קומי לך" הוא ענין התפילה, ובעקבותיה נעשית לאחר מכן "רעייתי" — בחינת "לכו לחמו בלחמי", שהיא לימוד התורה, כפי שהתבאר על הפסוק "יונתי בחגוי הסלע" וכו'. ואף שהתורה היא באמת המשכה ממקום שלמעלה מאתערותא דלתתא, הרי הדבר הוא כפי שנכתב על הפסוק "פתחי לי אחותי רעיתי".

"קומי לך" הוא תפילה; לאחריה באה "רעייתי", שהמאמר מקשר ל"לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה), כלומר ללימוד התורה, כפי שהתבאר על "יונתי בחגוי הסלע" (שיר השירים ב, יד). התורה אכן נמשכת ממדרגה שלמעלה מאתערותא דלתתא, אך היא פועלת כפי שמתואר ב"פתחי לי אחותי רעיתי" (שיר השירים ה, ב).

שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] **פתחי לי כחודה של מחט ואני אפתח לך כפתחו של אולם שעם היו פתחו של אולם לא היה לו דלתות והוא פתוח תמיד שהוא רומז להמשכת אתעדל"ע** [אתערותא דלעילא] **שאינו תלוי במעשה התחתונים**

שהרי אמרו רבותינו ז"ל: **"פתחי לי כחודה של מחט, ואני אפתח לך כפתחו של אולם"**. ואף שפתחו של אולם לא היו לו דלתות והיה פתוח תמיד, והוא רומז להמשכת אתערותא דלעילא שאינה תלויה במעשי התחתונים,

חז"ל דרשו את הפסוק: **ה' אומר, "פתחי לי כחודה של מחט, ואני אפתח לך כפתחו של אולם"**. לפתחו של אולם בבית המקדש לא היו דלתות והוא היה פתוח תמיד; הדבר רומז לאתערותא דלעילא שאינה תלויה במעשי התחתונים.

אך מ"מ אינה שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות למטה שהרי א"א להגיע לפתחו של אולם עד שיפתח תחלה הפתחים שיש להן דלתות שהיו קודם האולם שזהו ענין אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] **פתחי לי כו'.**

אף על פי כן, האור אינו שורה ומתגלה אלא כאשר יש שלמות למטה; שהרי אי אפשר להגיע לפתחו של אולם עד שפותחים תחילה את הפתחים בעלי הדלתות, שעמדו לפני האולם. וזהו ענין **"פתחי לי"** — האתערותא דלעילא וכו'.

אף על פי כן, האור שורה ומתגלה רק כאשר יש שלמות למטה: אי אפשר להגיע לפתחו הפתוח של האולם בלי לפתוח תחילה את השערים בעלי הדלתות שלפניו. זהו ענין **"פתחי לי"** — הפתיחה מלמטה שמאפשרת לאתערותא דלעילא להתגלות.

וכך להיות מגיע להמשכת אור זה שע"י התורה שהיא אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] **מבחי עליונה מאד הוא ע"י פתחי לי תחלה וה"ע** [וזהו ענין] **התפלה כו' ועם היות שגם ע"י התורה לבד גם בלי הקדם התפלה נמשך ג"כ המשכה עליונה מבחי אתעדל"ע** [אתערותא דלעילא] **לבד**

כך גם כדי להגיע להמשכת האור הזה באמצעות התורה, שהיא אתערותא דלעילא ממדרגה נעלית מאוד, יש לפתוח תחילה ב"פתחי לי", וזהו ענין התפילה וכו'. ואף שעל ידי התורה לבדה, גם בלי שתפילה תקדים לה, נמשכת גם כן המשכה נעלית, מצד האתערותא דלעילא לבדה,

בדומה לכך, כדי להגיע לאור הנעלה מאוד הנמשך באמצעות התורה, צריך תחילה **"לפתוח"**, והפתיחה היא התפילה. לימוד תורה בלי תפילה לפניו אכן ממשיך אור נעלה, מצד האתערותא דלעילא לבדה.

אך עכ"ז [עם כל זה] הרי נודע שיש מעלות ומדרגות אין קץ בהמשכה זו ולכן לא דמי התורה שקודם התפלה לעסק התורה שאחר התפלה כמ"ש במ"א שזהו מאמר אבא בנימין על תפילתי שתהא סמוכה למטתי⁸⁷ כו' ועמ"ש סד"ה אדם כי יקריב מכם.⁸⁸

אף על פי כן, ידוע שיש בהמשכה זו מדרגות ורמות עד אין קץ. לכן אין להשוות את התורה שלפני התפילה ללימוד התורה שאחרי התפילה, כפי שנכתב במקום אחר. זהו עניינו של מאמר אבא בנימין: "על תפילתי שתהא סמוכה למיטתי" וכו'. וראו מה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "אדם כי יקריב מכם".

אולם בהמשכה זו יש מדרגות עד אין קץ, ולכן אי אפשר להשוות תורה שלפני התפילה לתורה שלאחריה. זהו ענינו של אבא בנימין, שביקש שתפילתו תהיה סמוכה למיטתו (ברכות ה"ב); המאמר מפנה גם לסוף המאמר על "אדם כי יקריב מכם" (ויקרא א, ב).

אך עיקר בקשת משה היה להמשיך בחי' ראייה בעסק התורה על דרך מה שאמר דעה"ע גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך:^{89,90}

אך עיקר בקשתו של משה היה להמשיך בחינת ראייה בלימוד התורה, בדומה למה שאמר דוד המלך עליו השלום: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

אולם עיקר בקשתו של משה היה להמשיך בחינת "ראייה" לתוך לימוד התורה עצמו. הדבר דומה לתפילתו של דוד המלך: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהילים קיט, יח).

בעבודה

המאמר מפיק מכך גם הוראה בעבודת ה': התורה, אף שהיא מתנה מלמעלה, מתקבלת בשלמות רק לאחר תפילה מעומק הלב, כמאמר "פתחי לי כחודו של מחט". אין להשוות תורה שלומדים לאחר התפילה לתורה שלומדים לפני, והמטרה העמוקה ביותר היא להכניס "ראייה" בלימוד: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

שאלות לשיחה

1. מדוע מברכים על מצווה לפני המעשה, ומה מלמדת המילה "על" — כמשמעות של "עובר" — על סוג האור שהיא ממשיכה?
2. במה שונה "ראייה" מהבנה, כפי שממחיש הסיפור על שתי שעות השינה של האריז"ל?
3. מדוע אמר משה "ה' אלקיכם" לאורך ספר דברים, אבל "ה' אלקינו" בקריאת שמע?
4. אם התורה היא מתנה מלמעלה, מדוע התפילה צריכה לבוא תחילה, ומה מוסיף המשל על כניסה פתוחה להיכל?
5. מה ההבדל בין "ואתחנן אל ה'" של משה לבין "אשר התחננתי לפני ה'" של שלמה?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 ביאור ואתחנן

מאמר זה מופיע שם גם כהנחה של אדמו"ר האמצעי, כלומר רישום בכתב של מאמר אדמו"ר הזקן שנאמר בעל פה.

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ד ע' רג — הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי. בשינויים והגהות אחרות באוה"ת פ' ואתחנן ע' נח.

2

"ואתחנן אל הוי' בעת ההיא לאמר": תחינתו של משה שירשה להיכנס לארץ, שעליה מבאר ביאור זה.

Deuteronomy 3:23 דברים ג':ג

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:

And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

3 החכמה מאין מצא

"אך החכמה, מאין תימצא?" החסידות דורשת את "מאין" במשמעות של "מן האין": חכמה נמשכת מן האין, ה"אין" של כתר, ולא כהמשך פשוט.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵינָן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4

כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם": הפסוק על יום הכיפורים המובא בראש המאמר בפרשת אחרי, שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ: For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 זרע ברך הוי'

"המה זרע ברך הוי'". הטקסט מפרש זאת כמשיכת גילוי שם הוי' על ידי ישראל.

Isaiah 61:9 ישעיהו ס"א:ט

וְנוֹדַע בְּגוֹיִם וְרָעַם וְצִלְצִלֵיהֶם בְּתוֹךְ הָעַמִּים כְּלִי־רִאִיָּהֶם יִכְירוּם כִּי הֵם זֶרַע בְּרַךְ ה'

And their seed shall be known among the nations, And their offspring among the peoples; All that see them shall acknowledge them, That they are the seed which the L-RD hath blessed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6

ויצעקו אל ה'

"ויצעקו אל הוי' בצר להם, ממצוקותיהם יצילים". זעקת התפילה היא

אתערותא דלתתא, העלאת מיין נוקבין.

Psalms 107:6 תהילים ק"ז:ו

וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קו, ו.

7

עובר לעשייתן

"כל המצוות כולן, מברך עליהן עובר לעשייתן". הטקסט מפרש כלל זה כך שהברכה מעוררת אתערותא דלעילא לפני המעשה.

Pesachim 7b:9-10 פסחים ז' ב:ט-י

דְּכוּלֵי עֲלָמָא מִיָּהָא, מַעֲיָקְרָא בְּעֵינֵי לְבָרוּכִי, מְנַלָּן? דָּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרָה עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן. מֵאֵי מִשְׁמַע דְּהָא "עוֹבֵר" לִישָׁנָא דְּאֶקְדוּמִי הוּא? אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, דָּאָמַר קְרָא: "וַיִּרְצֶץ אַחֲרֵימֶעֶץ דֶּרֶךְ הַכֶּפֶר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוֹשֵׁי". אֲבָיִי אָמַר, מִהֲכָא: "וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם". וְאִיבְעִית אִימָא מִהֲכָא: "וַיַּעֲבֹר מִלָּכֶם לִפְנֵיהֶם וְהִי בְּרֹאשָׁם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

8

עיני העדה

הפסוק מדבר על חטא שנעשה בשגגה "מעיני העדה", כלומר בעקבות הכרעת בית הדין; לכן חז"ל מכונים "עיני העדה".

Numbers 15:24 במדבר ט"ו:כ"ד

וְהָיָה אִם מַעֲיָנִי הָעֵדָה נַעֲשֶׂתָה לְשִׁגְגָה וַעֲשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר כִּי־בָקָר אֶחָד לְעֹלָה לִרְיֵחַ נִיחַח לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֹטֶת:

then it shall be, if it be done in error by the congregation, it being hid from their eyes, that all the congregation shall offer one young bullock for a burnt-offering, for a sweet savour unto the L-RD—with the meal-offering thereof, and the drink-offering thereof, according to the ordinance—and one he-goat for a sin-offering

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9

שע"י הסתכלו או"א או זו"נ בא"א

בפרק האחרון של שער אריך אנפין, עץ חיים דן בכך שאבא ואמא מביטים במצח של אריך אנפין ובמה שהם מקבלים באמצעותו. הטקסט מצטט זאת כדי להסביר איחוד שמתאפשר באמצעות מבט.

Sefer Etz Chaim 13:14 עץ חיים י"ג:י"ד

ובענין הש"ע נהורין הנזכר באדרא קב"ח ומהא' אתפשט אורכא דאנפוי לש"ע רבוא עלמין שמעתי ממורי זלה"ה כמה בחי' (הם) וכולם הם ג"כ ש"ע נהורין א' הוא ע"ד הנ"ל כי הנה יש ש"ע נהורין מצד החכמה וש"ע נהורין מצד הבינה ואותן ש"ע דאבא הם טמירין אמנם ש"ע של הבינה הם מתגלים בפנים העליונים מצד הבינה שהיא אהי"ה אשר יש בפשוט ומילוי ומילוי דמילוי א"ם אותיות והט"ס שהם בפנים העליונים המתגלים מצד הבינה כל ספ"י שבה שם אהי"ה בסוד א"ם אותיות וכולם גימטריא ש"ע נהורין רק כי של אבא הם טמירין ולכן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 ע"פ כי טובים דודיך

המאמר מסביר שהברכות על המצוות הן מדברי חכמים ונעלות מן המצוות עצמן: המצווה ממשיכה אור פנימי הנכנס לכלים, ואילו הברכה עליה ממשיכה אור מקיף. לכן "קודם (על) עשייתן" דומה ל"על לאסוכר", וגם "מתוקים עלי" מרמז על אור מקיף.

הערת קה"ת

תו"א שמות נג, ב.

17 כי טובים דודיך מיין

"כי טובים דודיך מיין": הפסוק שעליו ביססו חז"ל את האמירה על דברי סופרים.

Song of Songs 1:2 שיר השירים א'ב'

לְשִׁקְנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיַּיִן:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 ע"פ ושאתם מים בששון

ההערה מציינת את מקום המאמר על "ושאתם מים בששון", שהטקסט מפנה אליו להרחבה על "דברי סופרים מתוקים".

הערת קה"ת

לקמן דרושים לסוכות פ, ב.

19 ושאתם מים בששון

"ושאתם מים בששון ממעיני הישועה": הפסוק המופיע בכותרת המאמר לסוכות, שאליו מתייחס הטקסט.

Isaiah 12:3 ישעיהו י"ב:ג'

וּשְׁאַבְתֶּם־מַּיִם בְּשֶׁשׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

Therefore with joy shall ye draw water Out of the wells of salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 אעברה נא ואראה את הארץ

"אעברה נא ואראה את הארץ הטובה": בקשתו של משה, שהטקסט מפרש כרצון להמשיך "ראייה" אל הארץ.

Deuteronomy 3:25 דברים ג':כ"ה

אֶעְבְּרָה־נָא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְכֵנִי:

Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 וחכמה היא בחי' ראי'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה פרדס שער ערכי הכנויים מערכת ראי'.

10 הכלילי עינים

ברכת יעקב ליהודה: "הכלילי עיניים מיין". הטקסט מתייחס לסוף ההסבר על מילים אלה, העוסק באיחוד באמצעות ראייה בלבד.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

הַכְּלִילִי עֵינָיִם מִיַּיִן וְלִבָּן־שִׁנָּיִם מִחֶלֶב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 הקטן אינו מוליד

רבה אמר: "קטן אינו מוליד". הטקסט משתמש בכך כמשל: איחוד דורש שכל בוגר.

Sanhedrin 68b:8-10 סנהדרין ס"ח ב'ח'-י'

וְאִמָּא: כּוֹלִיָּה לְהָכִי הוּא דְאַתָּא? אַם כּוֹן, נִימָא קָרָא "כּוֹן אִישׁ". מֵאִי "לְאִישׁ כּוֹן"? שְׁמַע מִינָהּ תַּרְתִּי. וּפְלִיגָא דְרַבָּה, דְּאָמַר רַבָּה: קִטָּן אִינוּ מוֹלִיד, שְׁנָאֵמַר: "וְאִם אִינוּ אִישׁ גָּאֵל". וְכִי יֵשׁ לָהּ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ לוֹ גּוֹאֵל? אֵלָּא, בְּגִזְלֵי הִגְרָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין סח, ב.

12 שאין לו דעת

המילים כאן מצטטות את Yevamot 104b:8-9. הקטע מופיע למטה.

Yevamot 104b:8-9 יבמות ק"ד ב'ח'-ט'

דְּאָמַר רַבִּי זִירָא: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה — אִינוּ בִילָה מְעַכְבֶּת בּוֹ. וְכָל שְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה — בִילָה מְעַכְבֶּת. שְׁלַחוּ לָקָה לְאַבְוָה דְּשִׁמְוָאֵל: יְבֻמָּה שְׂרָקָה — תַּחְלוּץ. מְכַלֵּל דְּאִיפְסָלָא לָהּ מֵאֲחִיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קד, ב. גיטין כב, סע"ב. ע"ק (ה, ב). וש"נ בפנים. [כ].

13 חכמים שנק' עיני העדה

המאמר הקודם על ואתחנן אומר שחכמים שתיקנו את הברכות על המצוות נקראים "עיני העדה", על יסוד "עיניך יוננים", משום שהם ממשיכים הארה שמקורה בראייה ובהבטה. הוא מפרש את בקשת משה "אעברה נא ואראה את הארץ" כרצון להמשיך ראייה זו אל הארץ, ומסביר באותו אופן את "אתה החילות להראות את עבדך".

הערת קה"ת

נסמן לעיל ב, ד.

14 ע"פ אכלוהו היום

במאמר על המן, "אכלוהו היום", מדובר שם במדרגה שבה, כאשר ה' "מגביה פניו", אין כלל "אחור"; העניין נקשר לאכילת שבת המשביעה את הנפש ולכינוי השבת "עונג".

הערת קה"ת

תו"א בשלח סה, ג.

15 אכלוהו היום

"משה אמר: אכלוהו היום, כי שבת היום להו'": הפסוק המופיע בכותרת המאמר בתורה אור על המן, שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 16:25 שמות ט"ו:כ"ה

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת הַיּוֹם לַה' הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה:

And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the L-RD; to-day ye shall not find it in the field

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 שפעם א' נכנס ר' אברהם . . פי שנה

שם מסופר אותו סיפור על פי פרי עץ חיים (שער קריאת שמע שעל המיטה, פרק א): בשנתו בשבת שמע האריז"ל דברים מופלאים על בלק ובלעם, שאי אפשר היה להסבירים גם במשך שמונים שנה. הדבר ממחיש את הראייה שנחכמה עצמה, המשיגה ברגע את מה שהיה נדרש זמן רב לומר בדיבור.

הערת קה"ת

ועי' לעיל פי צו יז, והניף ספ"ה (ז, ב). וש"נ. [כ]. ראה בסה"מ תקס"ד ע' שכת בהערה לע' רג, מאמרי אדה"ז — פרשיות ע' תסד. באוה"ת כאן ע' נט-ס מובא הסיפור בשינויים בכמה פרטים.

28

"הוי ייראה עליהם, ויצא כברק חצוי. הטקסט מביא פסוק זה לעניין השגה שלמעלה מהבנה, כהבזק של ברק.

Zechariah 9:14 זכריה ט:יד

והי עליהם יראה ויצא כברק חצוי ואדני ה' בשופר יתקע ויהלך בסערוֹת תימן:

And the L-RD shall be seen over them, And His arrow shall go forth as the lightning; And the L-rd GOD will blow the horn, And will go with whirlwinds of the south

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 אז ישיר ישראל כו' עלי באר

"אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר, ענו לה": הפסוק שבראש המאמר שהטקסט מצטט.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:יז

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 בביאור ענין קי"ס

המאמר על קריעת ים סוף מסביר ש"והניף ידו על הנהר" פירושו גילוי עצמות גן עדן עצמו, בשונה מאור גן עדן כפי שהוא כעת, הבא באמצעות "הנהר" — האותיות המתלבשות ומסתירות. לכן נאמר "אראנו נפלאות": ראייה ממש, למעלה משמיעה ומהבנה. ההערה מוסיפה שבכמה כתבי יד מופיעה הכותרת "הנה ענין ים סוף" למאמר זה.

הערת קה"ת

ד"ה והניף לעיל פי צו יז, א. אוה"ת ואתחנן ע' קז "בד"ה הנה ענין ים סוף". וראה במ"מ לכת"י שבכמה כת"י נרשם התחלה זו לד"ה והניף הנ"ל.

31 בזהר ואתחנן דר"ס ע"ב

אור התורה מצטט את דברי הזוהר: "לכן משה היה ראשית בעולם; ואם תשאל מי היה הסיום... הסיום הוא מלך המשיח".

הערת קה"ת

בג"כ משה שירותא הוא בעלמא ואיתימא מאן הוה סיומא כו' סיומא דמלכא משיחא הוא" — אוה"ת ואתחנן ע' קז.

32 סיומא מלכא משיחא הוא

הזוהר על ואתחנן: משה היה ההתחלה בעולם, ו"השלמות היא מלך המשיח", שאו תהיה שלמות למעלה ולמטה. הטקסט מצטט זאת בעניין גילוי הראייה לעתיד לבוא.

Zohar, Vaetchanan 2:9-4:17 ספר הזוהר, ואתחנן כ"ט-ד:י"ז

as it says here "thy greatness", referring to Aaron, and "thy strong hand", referring to Nahshon. Thus Moses was a new beginning in the world. And if you ask, Who is the termina-

22 וחכמה היא בחי' ראייה

בערכי הכינויים, בערך "ראייה", מסיק הפרדס שהראייה שייכת בעיקר לחכמה ולחסד, ומגיעה לבינה באמצעות חכמה. הערת קה"ת מפנה לשם בקשר לאמירה "חכמה היא בחינת ראייה".

Pardes Rimmonim 23:20:1 פרדס רמונים כ"ג:כ"א

... ובמקומות אחרים ברעיא מהימנא (פנחס דף רל). ובתקונים (תקוני ז"ח דף קט"ז). פי' הרשב"י ע"ה כי ראייה היא פני אריה והוא בחסד. וכן ראובן או"ר ב"ן והוא ראייה ואור שהוא בחסד וחכמה וכן פירוש ראייה אריה כי הוסיף בראייה י' על תיבת אריה והרמו אל החכמה שהיא יו"ד. וזה הפי' עיקר ויותר מוכרח. ואמרם הלי"ב רואה היינו שבבינה יש גם כן כח הראייה עכ"ז עקרה בחכמה וחסד וימצא בבינה על ידי החכמה. ויש ראייה לטוב, וראיה לרע. והכריח הענין מן הפסוקים בזהר פרשת וירא (דף ק"ה ע"ב). והטעם כי ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

23 וירא ראשית לו

"וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון". הטקסט מפרש זאת על משה, המחוקק, ומבין את "ראשית" כחכמה.

Deuteronomy 33:21 דברים ל"ג:כ"א

וירא ראשית לו כישם חלקת מחוקק ספון ויתא ראשי עם צדקת Havayah עשה ומשפטיו עם ישראל:

And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the L-RD, And His ordinances with Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 שימשיך בה מבחי' ראייה . . שלמעלה מאתעדל"ת

הצמח צדק מצטט שם את הקטע הזה: רצונו של משה להמשיך אל הארץ את הראייה, שהיא אתערותא דלעילא, למעלה מן האתערותא דלתתא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא כרך א ע' יח.

25 השמים כסאי

"השמים הם כסאי והארץ הדום רגליי": פתיחת הפסוקים שבראשם מופיע המאמר שהטקסט מצטט בהקשר של ראייה.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 ואל זה אביט

"ואל זה אביט: אל עני ונכה רוח". ה"אביט" של ה' שייך לנושא הראייה.

Isaiah 66:2 ישעיהו ס"ו:ב

וְאֵת־כָּל־אֵלֶּה יְדִי עָשִׂתִּיה וְיִהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־ה' וְאֵלֶּיזָה אֲבִיט אֶל־עֲנִי וְנִכְה־רוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרִי:

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the L-RD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word

פסקה 3

37 ואתחנן

הוזהר על פרשת פינחס: מי שרוצה לייחד את האותיות וקוק לתחוננים ולבקשות, ולכן אמר משה: "ואתחנן אל הוי", בשם אדני, בתחינה לשכינה.

Zohar, Pinchas 42:237-57:348 ספר הוזהר, פנחס מ"ב:רל"ז-נ"ז:שמ"ח

38 ואתחנן אל ה'

"ואתחנן אל הוי" בעת ההיא: תפילתו של משה, שהטקסט מפרש כפעולה הממשיכה את שלוש עשרה מידות הרחמים אל שם הוי.

Deuteronomy 3:23 דברים ג':כג

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:

:And I besought the L-RD at that time, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 והמגיד נ"ע פיי

ההערה מפנה את הקורא גם לשני המקומות האלה באור התורה על שיר השירים, בהקשר להסברו של המגיד.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת שה"ש ע' תשמח, וע' איג.

40

"אנו זוכרים את הדגים שאכלנו במצרים חינם": תלונת העם במדבר, שהמגיד מחיל על השפעה מלמעלה שאינה זקוקה למצוות.

Numbers 11:5 במדבר י"א:ה'

זָכְרָנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם אֶת הַקֶּשֶׂאִים וְאֶת הָאֶבְטָחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבָּצְלִים וְאֶת־הַשּׁוּמִים:

We remember the fish, which we were wont to eat in Egypt for nought; the cucumbers, and the melons, and the leeks, and the onions, and the garlic

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 חנם מן המצות

רש"י שואל כיצד ייתכן שהמצרים, שלא נתנו אפילו תבן, נתנו דגים חינם, ומשיב: "חינם מן המצוות". המגיד מפרש זאת כהשפעה מבחינה שלמעלה מהאתערותא דלתתא.

Rashi on Numbers 11:5:1 רש"י על במדבר י"א:ה':א'

אשר נאכל במצרים חנם. א"ת שִׁמְצָרִיִּים נֹתְנִים לָהֶם דָּגִים חֲנָם, וְהֵלֵא בְּכָר נֶאֱמַר "וְתִכֶּן לֹא יִנָּתֵן לָהֶם" (שמות ה'), אִם תִּכֶּן לֹא הָיוּ נֹתְנִין לָהֶם חֲנָם, דָּגִים הָיוּ נֹתְנִין לָהֶם חֲנָם? וּמָה אוֹמֵר חֲנָם, חֲנָם מִן הַמִּצְוֹת (ספרי):

אשר נאכל במצרים חנם [WHICH WE [WE REMEMBER THE FISH] DID EAT IN EGYPT FOR NOTHING — If you say that they meant that the Egyptians gave them fish for nothing (without payment), then I ask, "But does it not state, (Exodus 5:18): [Go, therefore, now, and work], for there shall no straw be given you"? Now, if they did not give them straw for nothing, would they have given them fish for nothing! — What It means: free from (i.e. חנם then is the force of the word ... without

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann -- corrected vocalization (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

tion? the answer is, the King Messiah, for then there shall be such perfection in the world as had not been for all generations before. For then there shall be completeness above and below, and all worlds shall be united in one bond, as it is ... written, "On that day the L-rd shall be one and his name

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

33 ועתה ישראל שמע

"ועתה ישראל, שמע אל החוקים ואל המשפטים": קריאתו של משה "לשמוע", שהטקסט מפרש כמדורגה שמשה היה יכול להמשיך בתוך העם.

Deuteronomy 4:1 דברים ד':א'

וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל־הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבָאתֶם וִירְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:

And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the L-RD, the G-d of your fathers, giveth you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ד, א.

34 כע"ח שעי"ה הסתכלות . . כח הזווג . . כחי ראי' לבד

ההערה מפנה לשם לעיון נרחב בתורת עץ חיים המצוטטת כאן: הייחוד מתאפשר באמצעות ראייה, ולמעלה מאצילות יש ראייה בלבד.

הערת קה"ת

ראה בארוכה המשך בששה"ק תער"ב ח"ג ע' את ואילך.

35 ובמ"ח מס' זיווג אורי"א

ההערה מציינת את המקום המדויק ב"משנת חסידים" שהטקסט מצטט, לצד עץ חיים, כעניין האור הרב שאבא ואמא מקבלים ממבטו של אריך אנפין.

הערת קה"ת

פ"א אות ד.

36 בוזהר על נח מתוארת פרסה (פריסא), שהמחשבה העליונה מגיעה אליה ואינה מגיעה אליה. הטקסט מצטט זאת בהקשר לפרסא שבין חכמה לכתר.

Zohar, Noach 15:121-16:131 ספר הוזהר, נח ט"ו:קכ"א-ט"ז:קל"א

Baked meal-offering or other meal-offerings are the means of invoking the Holy Spirit on the service of the priests, the song of the Levites, and the prayer of the Israelites; and from the smoke that rises up from the oil and the flour all the accusers replenish themselves, so that they are powerless to pursue the indictment which has been delivered into their hands. Thus we see that things have been so arranged in the mystery of faith that the adversary should have his ... share in the holy things, and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

42 ואלה המשפטים

“ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם”: הפסוק הפותח את המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 21:1 שמות כ"א:א'

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

Now these are the ordinances which thou shalt set before them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 “בשביעית יצא לחופשי חנינם”: שחרורו של העבד העברי, שבו “חנינם” פירושו שוב “ללא תמורה”.

Exodus 21:2 שמות כ"א:ב'

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשִׁי חֲנִינִם:

If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 בזהר פ' בהר דק"ח ע"א

אור התורה מביא את דברי הוזהר: “כתוב: ‘זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנינם’ — בלי ברכה, כי במצרים לא היה עלינו עול מלמעלה”.

הערת קה"ת

“כתיב וזכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם בלא ברכה דלא הוו עלן במצרים עול דלעילא” — אוה"ת בהעלותך ע' שפה.

45 ע"פ אשירה להוי

המאמר על “אשירה להוי” מסביר שהמילים “חנן ורחום” קודמות לשם בפסוק “חנן ורחום הוי” משום שהן שלוש עשרה מידות הרחמים, מקור האצילות — רחמים גדולים שאין להם יחס למי שהם מופנים אליו. בהמשך מוסבר שרחמים אלה נמשכים אל שם הוי באמצעות אתערותא דלתתא בצדקה ובמשפט.

הערת קה"ת

תו"א סג, ב.

46 אשר התחננתי לפני הוי

דברי שלמה בעת חנוכת בית המקדש: “הדברים האלה אשר התחננתי לפני הוי”. הטקסט מבחין בין “לפני” שבדבריו לבין “אל” אצל משה.

I Kings 8:59 מלכים א' ח:נ"ט

וַיְהִי דְבָרִי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי ה' קָרְבִּים אֲלֵהֶּ אֱלֹקֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבָרֵינוּ יוֹמוֹ:

And let these my words, wherewith I have made supplication before the L-RD, be nigh unto the L-RD our G-d day and night, that He maintain the cause of His servant, and the cause of His people Israel, as every day shall require

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 מ"ש בספ"ד (תרומה קע"ז א')

הצמח צדק מעתיק שם את הקטע מספרא דצניעותא; עיינו שם.

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת ואתחנן ע' קיט ע"ש.

48 בהאי זמנא אדי' ה' אתה החלות

בספרא דצניעותא: “בעת ההיא, ‘אדני’ הוי, אתה החילות”. כפי שמסביר הטקסט, הכוונה לשלוש עשרה מידות הרחמים המתגלות בתשרי.

Zohar, Sifra DiTzniuta 2:13-3:26 ספר הוזהר, ספרא דצניעותא ב' י"ג-ג' כ"ו

49 אדי' ה' אתה החלות

“אדני הוי, אתה החילות להראות את עבדך את גדלך”. הטקסט מפרש את “אתה החילות” כהתחלה מצד ה' עצמו, כאתערותא דלעילא.

Deuteronomy 3:24 דברים ג:כ"ד

אֲדֹנָי ה' אֱתָהּ הַחִלּוֹת לְהַרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יְדֹת הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מֵיֵאֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרָתְךָ:

O L-rd GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 אתה החילות

הוזהר על שמות, שאליו מפנה הטקסט את הקורא להרחבה על “אתה החילות”.

Zohar, Shemot 22:213-23:222 ספר הוזהר, שמות כ"ב:רי"ג-כ"ג:רכ"ב
NOW THE PRIEST OF MIDIAN HAD SEVEN DAUGHTERS
Said R. Judah: ‘If the well from which they drew the water was Jacob’s well, how were Jethro’s daughters able to draw water from it without difficulty? Was there not “upon the well’s mouth a great stone” which had to be “rolled away” by the shepherds (Gen. 29, 2-3)?’ Said R. Hiya: ‘Jacob removed that stone from the well and did not put it back. From that time the water gushed forth, and there was no stone on the ... well, and thus

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

51 אתה החילות

הוזהר על פרשת שלח, שאליו מפנה המאמר את הקורא כדי להרחיב בעניין “אתה החילות”.

Zohar, Sh'lach 45:309-314 ספר הוזהר, שלח לך מ"ה:ש"ט-ש"י

52 דלכאורה אינו מובן

לשאלה כיצד רומזים דברי משה להתגלות של חודש תשרי, ההערה מפנה לאותו מקום באור התורה.

הערת קה"ת

ראה שם באוה"ת.

53 ע"פ כי כארץ תוציא צמחה

המאמר על “כי כארץ תוציא צמחה” מסביר שגם מצוות שנעשות בלי כוונה גורמות ל“ארץ תוציא צמחה”, בזכות האהבה הנסתרית שבכל יהודי, אף שאין הדבר דומה ל“גן” של מצוות שנעשות בכוונה. הדברים נקשרים לברכה הנאמרת לפני מצווה, המעוררת את האתערותא דלעילא. בהמשך (51d) מוסבר שאדני מאיר בראש השנה, והוי בניקוד אלקים ביום הכיפורים, ועל כך נאמר “אדני הוי, אתה החילות”.

הערת קה"ת

לקמן פ' נצבים נא, א.

54 כי כארץ תוציא צמחה

"כי כאשר הארץ תוציא צמחה... כן אדני הוי' יצמיח צדקה ותהילה": הפסוק הפותח את המאמר, הקושר בין שני השמות לבין ראש השנה ויום הכיפורים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָה וְיִרְעֶיָה תִצְמִיחַ כֵּן אֲדֹנָי ה' יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגְדָה כְּלִי-הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 לתת לך . במה אדע

"אני הוי' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה": הכטחת ה' לאברהם בברית בין הבתרים.

Genesis 15:7 בראשית ט"ז:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים לָתֶת לְךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

And He said unto him: 'I am the L-RD that brought thee out of Ur of the Chaldees, to give thee this land to inherit it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית טו, ז-ח.

56 במה אדע כי אירשנה

"אדני הוי', במה אדע כי אירשנה?" אברהם, כמו משה, משתמש בשני השמות כשהוא מדבר על הארץ.

Genesis 15:8 בראשית ט"ז:

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי ה' בְּמָה אֲדַע כִּי אֶרְשָׁנָה:

And he said: 'O L-rd GOD, whereby shall I know that I shall inherit it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 הארץ החיים

בערכי הכינויים, בערך "ארץ", כותב הפרדס ש"ארץ החיים" מכוונת הן לבינה הן למלכות; מלכות נקראת כך משום שהיא נמשכת מעץ החיים באמצעות המידה המכונה "אל חיי".

Pardes Rimmonim 23:1:213 פרדס רמונים כ"ג:א:ר"יג

וכאשר יתלווה ארץ אל תיבה אחרת יש בהם פירושים האלו. ארץ עליונה היא הבינה ונקראת ארץ כי היא בערך ג' ראשונות כערך המלכות אל שלמעלה ממנה. או מפני שכמו שהארץ מוציאה כל מיני צמיחה ותולדות כן הבינה הוציאה כל ההוויות והמציאות לפועל. ויתייחס טעם זה אל המלכות ג"כ. ונקראת עליונה, לחלק בין העליונה שהיא הבינה, לתחתונה שהיא המלכות. ויש ארץ החיים וזה יתייחס על שתיהן. ובמלכות כתב בספר האורה כי בהיות המדה הזאת שואבת בריכות עליונות ומיני שפע ואצילות מעץ החיים על ידי המדה הנקראת א"ל חיי, נקראת ארץ החיים ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

58 בפרדס בעה"כ ערך ארץ

אור התורה מביא את דברי הפרדס: "ארץ החיים מתייחסת למלכות ולבינה; מלכות מקבלת מעץ החיים, שהוא זעיר אנפין, באמצעות יסוד,

הנקרא אל חיי.

הערת קה"ת

"ארץ החיים יתייחס על מל' ובינה המל' שמקבלת מעץ החיים שהוא ז"א ע"י היסוד הנקרא אל חיי" — אוה"ת בראשית כרך ה תתצה, א.

59 ע"פ וללכן שתי בנות

המאמר על "וללכן שתי בנות" מסביר שלא ורחל הן אותיות המחשבה ואותיות הדיבור, העולם הנסתר והעולם הגלוי; וזהו "בארצות החיים" — שתי ארצות.

הערת קה"ת

תו"א כב, ד.

60 "וללכן שתי בנות: שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל": הפסוק הפותח את המאמר בתורה אור, הרואה בלאה וברחל את שתי "ארצות החיים".

Genesis 29:16 בראשית כ"ט:ט"ז

וּלְלֶכֶן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדוֹלָה לָאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:

Now Laban had two daughters: the name of the elder was Leah, and the name of the younger was Rachel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 בארצות החיים

"אתהלך לפני הוי' בארצות החיים". לשון הרבים "ארצות" מצביעה על שתי ארצות, בינה ומלכות.

Psalms 116:9 תהילים קט"ז:ט

אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים:

I shall walk before the L-RD In the lands of the living

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 בזהר ס"פ תרומה (דקע"ה סע"ב)

יאהל אור מביא את דברי הזוהר על "יהי רקיע ... ויהי מבדיל בין מים למים": בין הקודש לקודש הקודשים ובין עתיק לזעיר אנפין. הוא מסביר את שתי הארצות: האחת היא הגילוי מועיר אנפין, שהוא החיים, והשנייה היא מעתיק, שהוא חיי החיים.

הערת קה"ת

ביהל אור ע' תמד על הפסוק בארצות החיים מעתיק מהזוהר: "יהי רקיע ויהי מבדיל בין מים למים בין קדש ובין קדח"ק בין עתיקא לז"א וסמוך לזה אתהלך לפני ה' בארצות החיים משמע כנ"ל דבי' ארצות האי הגילוי מו"א שהוא ענין חיים ה' מע"ק חיי החיים כו". "בענין יהי רקיע כו' והיינו כי בבינה נמשך ממו"ס" — אוה"ת בראשית כרך ה תתצה, א. ובהקיצור שם "בי' ארצות החיים מל' נקראת ארץ החיים שמקבלת החיים מו"א הנק' עץ החיים ובינה נק' ארץ החיים שמקבלת מבחי' כי עמך מקור חיים והוא בחי' שלמעלה מעץ החיים".

63 בפ' שמות (י"ג א')

הצמח צדק מעתיק שם את הקטע הזה מהזוהר על "אתה החילות".

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת ואתחנן ע' ק"ט.

64 פי שלח (קע"ד א')

הצמח צדק מעתיק שם את הקטע הזה מהזוהר על "אתה החילות".

הערת קה"ת

נעתק באוה"ת ואתחנן ע' ק"ט.

65 בפ' פינחס (רכ"ו א' ודר"ס ע"ב)

אור התורה מביא את דברי הזוהר על פינחס: מי שרוצה לייחד את האותיות זקוק לתפילה ולתחנונים; לכן נאמר "ואתחנן אל הוי'", עם אדני: אל

פסקה 4

70 שמע ישראל

"שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד": כאן משה אומר "אלקינו", בעוד שבמקומות אחרים בספר דברים הוא אומר "אלקים".

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע ישראל הו' אלקינו Havayah אלהי אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 מרבעה שזכה לבינה

ההערה מפנה לשם, וכן לדין המורחב שם במדרגת משה רבנו, בקשר לכך שזכה לבינה.

Rosh Hashanah 21b ראש השנה כ"א ב

הערת קה"ת

ר"ה כא, ב. ראה בלקו"ש ח"ו ע' 250 סעי' ה ושם בארוכה בדרגת משה רבינו.

72 נקי איש אלקים

"וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלקים את בני ישראל": את הכינוי "איש האלקים" מסביר המאמר בכך שמה היה למעלה ממלכות.

Deuteronomy 33:1 דברים ל"ג:א

וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו:

And this is the blessing wherewith Moses the man of G-d blessed the children of Israel before his death

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, א.

73 והי' כבוד פה

משה אמר: "כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי". המאמר מסביר זאת בכך שהיה למעלה מבחינת הדיבור.

Exodus 4:10 שמות ד:י

ויאמר משה אליה כי אדוני לא איש דברים אנכי גם משלשם גם מאד דברך אלעבדך כי כבדפה וכבד לשון אנכי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, י.

74 שכינה מדברת מתוך גרונו של משה

ההערה מפנה למקורות המנויים שם בעניין הביטוי הזה.

Zohar III, 219a זח"ג ריט, א

Shemot Rabbah 3:15 שמות רבה ג:ט"ו

ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם - אמר לו: אם אין אתה איש דברים, אל תחוש, הלא אני בראתי כל פיות שבעולם, ואני עשיתי אלם מי שחפצתי, וחרש, ועור, ופקח לראייה, ופקח לשמיעה, ואם אני חפצתי שתהיה איש דברים, תהיה כמו כן, אלא לעשות כך נס אני חפץ, בעת שתדבר, שיהיו דבריך נכונים, שאני אהיה עם פיר, הדא הוא דכתיב: ואנכי אהיה עם פיר. מהו והורתיך? רבי אבהו אמר: מורה אני דברי

השכינה בתחנונים ואל הקדוש ברוך הוא ברחמים.

הערת קה"ת

"זח"ג פנחס דרכ"ו א' ומאן דבעי לייחדא אתוון צריך בתחנה ובתחנונים. ובגיד ואתחנן אל ה' באדי לשכינתא בתחנונים ולקבי"ה ברחמי כו" - אוה"ת ואתחנן ע' קיה.

66 ויעבר אברם בארץ

"ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם". הוזהר קושר את ה"מעבר" הזה למעברו של ה' בשמות לד, ו.

Genesis 12:6 בראשית י"ב:ו

ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והקנעני אז בארץ:

And Abram passed through the land unto the place of Shechem, unto the terebinth of Moreh. And the Canaanite was then in the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 כתיב הכא ויעבר וכתיב התם ויעבר ה' על פניו

הוזהר על פרשת לך לך לומד את "מעברו" של אברם בארץ מן הכתוב "ויעבור הוי' על פניו", המתייחס לשלוש עשרה מידות הרחמים. המאמר מחיל זאת על בקשתו של משה: "אעברה נא".

Zohar, Lech Lecha 9:60-10:68 ספר הוזהר, לך לך ט"ז-ס"ח

Observe that the text says "And Abram passed through the land", where we should have expected "went through". We have here an allusion to the holy name of seventy-two letters with which the world is sealed, all of which are in this name. We read here "and he passed ", and in another place we find "And the L-rd passed by before him and proclaimed" (Ex. 34, 6)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

68 ויעבר ה' על פניו

"ויעבור הוי' על פניו ויקרא...": הפסוק הפותח את שלוש עשרה מידות הרחמים.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

ויעבר ה' על־פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארץ אפים ורחמים ואמת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

69

הוזהר על פרשת בהר מפרש את "חנינם" בבמדבר יא, ה כ"ב לא ברכה". שכן במצרים לא היה עליהם עול מלמעלה; והוא מסביר באמצעות כך את העבד היוצא לחופשי "חנינם" בשנה השביעית.

Zohar, Behar 1:3-4:13 ספר הוזהר, בהר א"ג-ד:י"ג

What is meant by "for nothing"? The words have the same inner meaning as in the verse, "We remember the fish which we did eat in Egypt for nought" (Num. 11, 5)-that is to say, without pronouncing a blessing; for in Egypt the yoke of heaven was not upon them. What is the yoke of the kingdom of heaven? Just as an ox is put under a yoke in order that it may be of use, and otherwise it never does any work, so a ... man must first accept the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

78 אלה מסעי

"אלה מסעי בני ישראל": הפסוק הפותח את הביאור שאליו המאמר מפנה.

Numbers 33:1 במדבר ל"ג:א

אלה מסעי בני־ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד־משה ואהרן:

These are the stages of the children of Israel, by which they went forth out of the land of Egypt by their hosts under the hand of Moses and Aaron.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה": הפסוק הפותח את הביאור שאליו המאמר מפנה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה־לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 שתורה צוה לנו משה

"משה ציווה לנו את התורה, מורשה לקהילת יעקב". הטקסט שואל מדוע התורה, שהיא עצמה מתנה מלמעלה, לא מילאה את בקשתו של משה.

Deuteronomy 33:4 דברים ל"ג:ד

תורה צוה־לנו משה מורשה קהלת יעקב:

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, ד.

81 כל האומר אין לי אלא תורה

"כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו". הטקסט מיישם זאת על הצורך בתפילה לפני שאפשר להמשיך במלוואה את אור התורה.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

ערבי שלציון — דעבדי שלוח דוץ. תוקע עצמו לדבר הלכה — דתנא, רבי יוסי אומר: כל האומר אין לו תורה — אין לו תורה. פשיטא! אלא: כל האומר אין לו אלא תורה — אין לו אלא תורה. הא נמי פשיטא! אלא דאפילו תורה אין לו. מאי טעמא? אמר רב פפא, אמר קרא: "ולמדתם ועשיתם" — כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה אינו בלמידה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב. ועי' לעיל ויקרא (ה, א). וש"נ.

82 מקרב איש ולב עמוק

"תוך תוכו של האדם ולב עמוק": הטקסט משתמש בביטוי לתפילה מעומק הלב.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד:ז

יִחְפְּשׁוּ־עוֹלֹת תִּמְנוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וְקָרַב אִישׁ לֵב עֵמֶק:

לתוך פִּיךָ, כְּמוֹ חֵץ, כְּמוֹ דָּאֵת אִמֵּר (שְׁמוֹת יט, יג): או ירה, יירה. רבי סימון אומר: בורא ...

The L-rd said to him: Who makes a man's mouth?" He [G-d] said to him: 'If you are not a man of words do not be concerned; haven't I created all the mouths in the world, and I rendered mute whomever I wished, and [likewise determined who is] deaf and blind, and sighted and hearing? Had I wished for you to be a man of words, so would you be. Rather, I wish to perform a miracle with you. When you ... speak, your words will be exact, as I will

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Vayikra Rabbah 2:3 ויקרא רבה ב:ג

הערת קה"ת

להעיר מזח"ב קטו, ב. זח"ג ריט, א. רלב, א. ז, א. רסה, סע"א. שמו"ר פ"ג, טו. ויק"ר פ"ב, ג. מכילתא שמות יח, יט. כ"כ באגה"ק שלו בי כי האריז"ל. ועי' לעיל פקודי (ה, סע"ד), ושם [אחריו] (כו, ב) בחקותי (ג, א). ועי' ביאור והיי מספר בני"ג סופ"ג (ז, ג). בהעלותך (לד, ד). לעי' [לקי] בואתחנן (יג, ד). [כ]. וראה הנסמן במאמרי אדה"ז — פרשיות לעי' רלא.

75 וירא ראשית לו

"וירא ראשית לו, כי שם חלקת מחוקק ספון". המאמר מפרש זאת על משה, ואת "ראשית" כחכמה שלמעלה.

Deuteronomy 33:21 דברים ל"ג:כ"א

וַיֵּרָא רָאשִׁית לוֹ כִּי־שָׁם חֵלְקֶת מְחַקֵּק סָפוֹן וַיֵּתֵא רָאשִׁי עִם צִדְקֶת Havayah עֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטֵיו עִם־יִשְׂרָאֵל:

And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the L-RD, And His ordinances with Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 ארץ חפץ

"כי לך ארץ חמדה", נאמר על ישראל; לכן הארץ שמשה ביקש לראות היא כנסת ישראל.

Malachi 3:12 מלאכי ג:י"ב

וְאִשְׁרוֹ אֲתֵכֶם כְּלִי־הַגֹּלִים כִּי־תִהְיוּ אִתָּם אֶרֶץ חֶפֶץ אֲמַר ה' צְבָאוֹת:

And all nations shall call you happy; For ye shall be a delightful land, Saith the L-RD of hosts.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 עובר לסוחר

אברהם שקל לעפרון "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר". המאמר משתמש במילה "עובר" כדי להראות שהברכה ממשיכה אור שעובר ומקיף, אור מקיף.

Genesis 23:16 בראשית כ"ג:ט"ז

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאֶזְנֵי בְנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְסוֹחֵר:

And Abraham hearkened unto Ephron; and Abraham weighed to Ephron the silver, which he had named in the hearing of the children of Heth, four hundred shekels of silver, current money with the merchant.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הִזְקִיחוּ פָנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל? לֹא תִמָּא, "לִפְנֵי מִטְתִּי", אֲלֵא אִמָּא
 "סְמוּךְ לְמִטְתִּי". "וְעַל מִטְתִּי ...

There is a teaching : Abba Benjamin said : Throughout my life I was most anxious about two things, viz., that my Tefillah should be recited before my bed, and that my bed should be placed between North and South. "That my Tefillah should be recited before my bed." What means "before my bed" ? Is it to be supposed that it was actually in front of the bed? But Rab Judah has said in the name of Rab ... (another version : R. Joshua b. Levi): Whence do we learn

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

88 אדם כי יקריב מכם

"כֹּאשֶׁר אָדָם מִכֶּם יִקְרִיב קֶרֶבֶן לַהוֹיִי: הַפֶּסֶק הַפּוֹתַח אֶת הַמֶּאֱמָר, שְׁסוּפּוּ
 נֹכַח כֹּאן.

Leviticus 1:2 ויקרא א':ב'

דְּבַר אֲלֵיכֶנִי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קֶרֶבֶן לַה' מִן־
 הַבְּהֵמָה מִן־הַבֶּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קֶרְבָּנְכֶם:

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the L-RD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 שעייז הראיה מרחוק . . ולא אור פנימי ממש

הַצִּמְחָה צָדֵק מַצִּטֵּט שֶׁם אֶת הַקֶּטֶעַ הַזֶּה וּמוֹסִיף: "וְהַכּוֹוֶנָה גַּם לַהֲמַשְׁכָּה
 מַחֲכֶמָה לְמַלְכוּת".

הערת קה"ת

מוֹבָא בְּאוֹהֵי"ת נִיךְ כִּרְךָ אֵי שֶׁסָּח וּמוֹסִיף "וְקָאִי גַם כֵּן עַל הַהֲמַשְׁכָּה מַחֲכֶמָה
 בְּמִלִּי".

90 גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

"פָּקַח אֶת עֵינַי וְאִרְאֶה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ": תְּפִילָּה לִזְכוּת לִרְאִיָּה בְּתוֹךְ
 הַתּוֹרָה, שֶׁהַטֶּקֶסֶט מַכְנֶה אֶת לֵב בַּקֶּשׁוֹת שֶׁל מֹשֶׁה.

Psalms 119:18 תהילים קי"ט:י"ח

גַּל־עֵינַי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:

Open Thou mine eyes, that I may behold wondrous things
 .out of Thy law

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 קומי לך רעיתי

"קוּמִי לֶךְ רַעֲיִיתִי יִתִּי וְלִכִּי לֶךְ": הַטֶּקֶסֶט מִפְּרָשׁ אֶת "קוּמִי" כְּתִפְלִיָּה,
 שֶׁאֲחֵרֶיהָ בָּאָה הַתּוֹרָה.

Song of Songs 2:10 שיר השירים ב':י'

עֲנֵה דוּדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לֶךְ רַעֲיִיתִי יָפְתִי וְלִכִּי־לֶךְ:

My beloved spoke, and said unto me: 'Rise up, my love, my fair one, and come away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 לכו לחמו

"לִכּוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי": הַזְמַנָּה הַחֲכָמָה, הַמְתַּפְרֶשֶׁת כְּלִימוֹד תּוֹרָה.

Proverbs 9:5 משלי ט:ה'

לִכּוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וְשִׁתּוּ בַיַּיִן מִסִּכְתִּי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have' mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 יונתי בחגוי הסלע

"יוֹנָתִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע": הַפֶּסֶק הַפּוֹתַח אֶת הַהֶסְכֵּר שֶׁאֵלּוּ הַטֶּקֶסֶט מִפְּנֵה.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':יד

יוֹנָתִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע בְּסִתְרֵי הַמְּדִרְגָּה הָרְאִינִי אֶת־מְרָאֶיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־
 קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרַב וּמְרָאֶיךָ נְאוּה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice; For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 פתחי לי אחותי רעיתי

"פִּתְחִי לִי אַחוֹתִי רַעֲיִיתִי": הַפֶּסֶק שֶׁעֲלִיו דּוֹרְשִׁים חֲז"ל אֶת הַפֶּתַח הַקָּטָן
 שֶׁנִּפְתַּח מִלְמַטָּה.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אֲנִי יִשְׁנֶה וְלִבִּי עָר קוֹל דּוּדִי דּוֹפֵק פִּתְחֵי־לִי אַחוֹתִי רַעֲיִיתִי יוֹנָתִי תִּפְתִּי
 שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֶל קְוֻצּוֹתִי רִסִּיסִי לִלְיָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 על תפילתי שתהא סמוכה למטתי

אֲבָא בְּנִימִין אָמַר שְׁכַל יִמּוֹ הִיא מוֹטְרָד "עַל תְּפִילַּתִּי שֶׁתִּהְיֶה סְמוּכָה
 לְמִיטָתִי", וְהַגְמָרָא מְסַבִּירָה: "סְמוּךְ לְמִיטָתִי". הַטֶּקֶסֶט רוֹאֵה בִּכְךָ שֶׁהַתְּפִילָּה
 צָרִיכָה לִבּוֹא תַּחֲלִילָה, לִפְנֵי לִימוּד הַתּוֹרָה.

Berakhot 5b:21-22 ברכות ה' ב:כ"א-כ"ב

תִּנְיָא אָבָא בְּנִימִין אוֹמֵר: עַל שְׁנֵי דְבָרִים הֵייתִי מַצְטָעַר כָּל יָמִי — עַל
 תְּפִלָּתִי שֶׁתִּהְיֶה לִפְנֵי מִטְתִּי, וְעַל מִטְתִּי שֶׁתִּהְיֶה נְתוּנָה בֵּין צִפּוֹן לְדָרוֹם.
 "עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתִּהְיֶה לִפְנֵי מִטְתִּי", מָא "לִפְנֵי מִטְתִּי"? אִילִּימָא "לִפְנֵי
 מִטְתִּי" מִמֶּש, וְהָאֵמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, וְאִיתִּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
 מִנְיָן לְמִתְפַּלֵּל שְׁלֵא יְהֵא דְבָר חוּצָא בֵּינוּ לְבֵין הַקִּיר — שְׁנֵאֵמַר: "וְיֹסֵב

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann -- corrected vocalization (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/vaeschanan/3

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק